

Արմավիրի մարզային գրադարան

CDS/ISIS համակարգ

մեթոդական ձեռնարկ
գրադարանների ավտոմատացման համար

Երևան 1998

Սույն հրատարակումը հնարավոր եղավ իրագործել
ԲԱՑ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ
ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
Հայկական մասնաճյուղի շնորհի օգնությամբ

Կազմողներ

Տիգրան Զարգարյան
տեխն. գիտ. թեկնածու

Ֆաթմա խաչատրյան

Համակարգչային շարվածքը

Ֆաթմա խաչատրյանի

Երևան 1998

Ներածություն

21-րդ դարի նախաշեմին հասարակական կյանքում տեղի ունեցող փոփոխությունները, գիտատեխնիկական առաջընթացի հսկայածավալ տեմպերը ենթադրում են տեղեկատվական դաշտի ոչ միայն ընդլայնում, այլ նաև նրա պահպանում, համապարգում և բնակչությանը տեղեկատվությամբ ապահովում: Այդ աշխատանքների կազմակերպման շարքում ի վերուստ առանձնացել և առանձնանում են գրադարանները, որոնց այս առումով վերապահված է առաջնակարգ դեր:

Տրամաբանորեն այս փոփոխություններով պայմանավորված փոխվում է նաև գրադարանների դեմքը: Ավանդական աշխատանքներին զուգահեռ նրանք իրենց վրա են կրում նոր պարտավորություններ՝ դառնալով բնակչության գրադարանային սպասարկման և տեղեկատվությամբ ապահովող կենտրոններ:

Գրադարանային տեմինների շարքը այսօր համալրվել է "Տվյալների բազա", "Ինտերնետ" համակարգչային ցանց, "Ինֆորմացիայի փոխանակություն հեռավորության վրա" արտահայտություններով: Սակայն հարկ է, որ այս արտահայտությունները զործնականում իրենց տեղը գտնեն իրականացվող աշխատանքների համակարգում և նպաստեն բնակչության գրադարանային սպասարկման որակի բարձրացմանը:

Հայ ժողովուրդը դարերի պատմություն, գրականություն ու մշակույթ ունեցող ազգ է, ունեցել է պետություն, եկեղեցի, դպրոց ու գրադարան: Եկեղեցիներին կից գործող գրատներն անգամ մեծ ավանդ են ունեցել գրի ու գրչության պահպանման գործում:

Հանրապետությունում սկսած 1974 թվականից ըստ վարչական տարածքների խոշորացվեցին գրադարանները, ստեղծելով մեկ միավոր՝ գրադարանների կենտրոնացված համակարգ: Դա ժամանակի թելադրանքն էր, քանզի անհրաժեշտ էր խնայել նյութական միջոցներ, ստեղծել ընթերցողների սպասարկման միասնական համակարգ, միօրինակություն մտցնել գրացուցակների ու քարտարանների կազմակերպման մեջ, ապահովել անհրաժեշտ ինֆորմացիան ընթերցողին անկախ նրա գտնվելու վայրից:

Միջգրադարանային և միջազգային գրքափոխանակության առումով տարվող աշխատանքները նույնպես ենթադրում էին համակարգի կենտրոնացում: Կենտրոն հանդիսացող գրադարանն ինքն էր խմբավորում և վերահասցեագրում պատվերը, որը պահանջում էր զգալի ժամանակ և նյութական միջոցներ:

Փոխվեցին ժամանակները և պայմանները, իրենց հետ բերելով նոր պահանջներ ու խնդիրներ: Աշխարհի շատ երկրներ վաղուց արդեն ստեղծել են իրենց մոտ եղած տպագիր արտադրանքի էլեկտրոնային գրացուցակները: Այժմ հայաստանյան գրադարաններից շատերը առանց դժվարության կարող են կապվել այդ գրադարանների հետ, փնտրումներ կատարել նրանց բազաներում, պատվիրել նյութը կամ կարդալ այն էկրանի վրա: Սակայն այսօր մեր խնդիրը ոչ միայն ստանալն է, այլև նրանց հետ տեղեկատվություն փոխանակելը՝ հատկապես երբ խոսքը վերաբերվում է հայատառ գրականությանն ու մամուլին:

Ձեռնամուխ լինելով ամեն մի գրադարանում առանձին վերցրած գրականության էլեկտրոնային տարբերակի ստեղծմանը հնարավոր կդառնան լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ: Այսպես. առաջին հերթին կմիաձուլվեն գրադարաններում եղած տարբեր գրացուցակները՝ այբբենական, կարգային, առարկայական, վերնագրային: Իհարկե քարտային տարբերակով այս գրացուցակները շատ անհրաժեշտ էին ընթերցողի պահանջը բավարարելու առումով: Սակայն սրանց միաձուլումը մեկ ամբողջության մեջ ամենևին էլ չի ենթադրում թե դրանից կարող է տուժել ընթերցողը: Ընդհակառակը համակարգը ունի գրքի մասին տեղեկություններ ամբարելու մեծ հնարավորություն, փնտրումների ճկուն ապարատ, որի միջոցով էլ հնարավոր է ստանալ ցանկացած հարցադրման պատասխան մեկ նկարագրության դեպքում:

Քարտային գրացուցակների ստեղծման ժամանակ գրադարաններից յուրաքանչյուրն իրավունք ուներ ելնելով իր մոտ եղած գրքային ֆոնդից, ընթերցողների կազմից, գրադարանի պրոֆիլից օգտագործել նկարագրության խմբերը ոչ ամբողջությամբ, հատկապես երբ խոսքը վերաբերվում էր ֆակուլտատիվ տարրերին: Իհարկե վերջինս էլ ինքնապատասկ չէր: Խնդիրը այստեղ ընթերցողին ավելորդ տեղեկություններով չծանրաբեռնելն էր / քանի որ քարտային տարբերակը մեծ հնարավորություններ չուներ/: Իսկ այս դեպքում ինչպես նշեցինք հնարավորությունները մեծ են և ծանրաբեռվածության մասին խոսք լինել չի կարող:

Էլեկտրոնային գրացուցակ ստեղծելու դեպքում գրեթե բացառվում են անձնությունները նկարագրության միասնական կանոնների առումով: Համակարգիչն ինքն է ավտոմատ կարգավորում այս խնդիրը, քանի որ լեզվի շարահյուսության մեջ նախատեսված է այդ ամենը:

Առավելություններից մյուսն էլ կայանում է նրանում, որ մեկ գրադարանի ունեցվածքի հիման վրա ստեղծելով տվյալների բանկ, այն հեշտությամբ կարելի է շահագործել մյուս գրադարաններում ևս: Գրադարանների/ըստ տիպերի/ մեծ մասում կուտակված է համանման

Ֆոնդ և հասկանալի է, որ ունենալով էլեկտրոնային բազայի մեկ օրինակը կարելի է համեմատել տվյալ գրադարանում եղած ֆոնդի հետ և բեռնաթափելով ստեղծել կոնկրետ այդ գրադարանին անհրաժեշտը: Կա մեկ ուրիշ տարբերակ ևս: Աշխատանքները արագացնելու և մարդկային ուժերը հավասարապես օգտագործելու առումով կարելի է կատարել ֆոնդի որոշակի հատվածների բաժանում գրադարանների միջև: Աշխատանքը ավարտելուց հետո միատեղվում կամ փոխանակվում են դրանք:

Այսօր մեզ համար արդիական խնդիր է դարձել մարզային գրադարանների ավտոմատացման աշխատանքների կազմակերպումը, որը ինքնին բարդ գործընթաց է: Առաջարկում ենք աշխատանքները սկսելիս նկատի առնել հետևյալ հանգամանքները: Տվյալների բազան ստեղծելիս պետք է օգտագործել թե արդեն եղած գրացուցակները, և թե գրականությունը: Խորհուրդ է տրվում օգտագործել երկուսը միասին, որի դեպքում սպասվող արդյունքները ավելի մեծ կլինեն: Գրքից նկարագրությունը կատարելու դեպքում հնարավոր կլինի առավել լիակատար դարձնել տվյալները: Կատարվող աշխատանքներին զուգահեռ որոշ ժամանակ պետք է վարել նաև քարտային գրացուցակները, որից հետո ժամանակի ընթացքում դրանք կվերացվեն: Այդպես են վարվել և վարվում աշխարհի շատ գրադարաններ:

Գրացուցակները գրադարանում ընթերցողների պահանջները բավարարելուց զատ ունենիմ նաև ծառայողական խնդիր: Եթե փորձենք անդրադառնալ դրանցից զոնե մեկին, կարող ենք արձանագրել հետևյալը: Գրականության համալրման ժամանակ կենտրոն գրադարանները պարտավոր էին ունենալ համալրման քարտարաններ, որտեղ ձևակերպվում էր գրականության նախնական պատվերը, որին հետևում էր համապատասխան ստացումների մասին նշումները: Վերջիններս էլ իրենց հերթին բաժանվում էին ըստ հրատարակչությունների և ըստ հրատարակման տարիների: Անհրաժեշտության դեպքում գրադարանավարը զանազան քարտարաններից փնտրում և բավարարում էր հարցումը: Էլեկտրոնային տարբերակի դեպքում փնտրումներով կարելի է ստանալ բոլոր այդ հարցերի պատասխանները առանց դժվարության, և որ գլխավորն է հաշված ռոպենների ընթացքում:

Վճռորոշ բառերի դաշտը լրացնելը ունի որոշակի բարդություն՝ գրադարանավարը ինքը պետք է ստեղծի այդ ցանկը: Այստեղ որոշ չափով կարող են օգնել դասակարգման աղյուսակներում եղած այբբենական-առարկայական ցանկերը, ինչպես նաև կարգային գրացուցակին կից այբբենական-առարկայական ուղեցույցը: Որքան

լիարժեք, մտածված ու ճիշտ լրացվի այս դաշտը, այնքան ամբողջական և լիակատար կլինի փնտրման պատասխանը: Թերությունները այս դեպքում չեն բացառվում, բայց դրանք ժամանակի ընթացքում կարելի է շտկել ու լրացնել առանց մեծ ծիզերի, քանի որ համակարգիչը ապահովում է այդ հնարավորությունը:

Առաջարկվող ծրագիրը CDS/ISIS թարգմանված է հայերեն, ունի նկարագրության խմբերին հատուկ դաշտեր, որտեղ էլ գրադարպնավարը կլրացնի համապատասխան տվյալները: Գրականության մուտքագրման ժամանակ առանձին կարևորություն պետք է տալ վճռորոշ բառերին: Իհարկե մենք այդ աշխատանքը նախկինում կատարում էիք ենթավերնագրային տեղեկությունների, անոտացիայի, բովանդակության բացահայտման միջոցով, բայց այս դեպքում խնդիրը մի փոքր այլ է:

Փորձելով ներկայացնել էլեկտրոնային գրացուցակների կազմակերպումը CDS/ISIS ծրագրին համապատասխան, ձեր ուշադրությունը հրավիրեցինք առավել կարևոր կետերի վրա և համոզված ենք, որ գործնական աշխատանքի ժամանակ ինքներդ կիրականացնեք ու կհամոզվեք ներկա հարցի կարևորության մեջ՝ ժամանակակից գրադարան ունենալու ստեղծման ճանապարհին:

Սույն ձեռնարկի հրատարակումը հնարավոր եղավ իրականացնել “Բաց հասարակության Ինստիտուտ”-ի ֆինանսական օգնության շնորհիվ, որի համար էլ հայտնում ենք մեր երախտագիտությունը:

Ծանոթություն CDS/ISIS համակարգի հետ

CDS/ISIS (Computerized Documentation System /Integrated Set of Information Systems) նախագծվել է ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից որպես փաստաթղթերի մեքենայական մշակման համակարգ և դիստրիբյուտորների ցանցի միջոցով տրամադրվում է գրադարաններին և արխիվներին ավտոմատացման աշխատանքների իրականացման համար:

Շուրջ 7000 գրադարաններ և արխիվներ 70 երկրներից հանդիսանում են այս համակարգի շահագործողներ /այդ թվում 100 ազգային գրադարաններ/:

1992 թ. մարտի 20-ին Ռուսաստանի պետական գիտատեխնիկական գրադարանի նախաձեռնությամբ /այս գրադարանը հանդիսանում է համակարգի ակտիվ շահագործողը/ ստեղծվեց CDS/ISIS համակարգի օգտվողների միջազգային ոչ կառավարական ասոցիացիան: 1997 թ. Հայաստանում նույնպես ստեղծվեց CDS/ISIS օգտվողների միություն:

Դեռևս 60-ականների սկզբներին աշխարհի առաջատար գրադարաններում աշխատանքներ էին տարվում մատենագիտական քարտերի համակարգչային նկարագրումը իրականացնելու ուղղությամբ:

ԱՄՆ Կոնգրեսի գրադարանը Բրիտանական ազգային գրադարանի հետ համատեղ մշակեց MARC (MACHine Readable Cataloguing - մեքենայաընթերցելի քարտագրում) ֆորմատը, որը հետագայում լայն տարածում գտավ աշխարհի շատ գրադարաններում: Գերմանիայի գրադարաններում լայն տարածում ունի MAB2 ֆորմատը:

Եվրոպական որոշ գրադարաններ քարտի էլեկտրոնային նկարագրության համար սկսեցին օգտագործել CCF (Common Communication Format) ֆորմատը: CDS/ISIS համակարգը նույնպես օգտագործում է այս ֆորմատը:

Ֆորմատների այսպիսի բազմազանությունը հանգեցրեց նրան, որ մի գրադարանի մշակած էլեկտրոնային քարտը հնարավոր չէր բեռնաթափել մեկ այլ գրադարանի էլեկտրոնային քարտարանում: Այդ էր շարժառիթը, որ գրադարանային միությունների միջազգային ֆեդերացիան (IFLA) քարտերի մեքենայական փոխանակման համար նախագծեց UNIMARC ֆորմատը:

Հաշվի առնելով CDS/ISIS համակարգի լայն տարածվածությունը, IFLA- ի ջանքերով նախագծվեց ծրագրային փոխարկիչ CCF ֆորմատից UNIMARC և հակառակը: Բոլոր այս ֆորմատներում, որպես

հիմնարար հասկացություններ օգտագործվում են՝ ցուցիչ, դաշտ, ենթադաշտ հասկացությունները, որոնց նշանակությունը կայանում է հետևյալում:

Նյութի մատենագիտական նկարագրության համար օգտագործվում են տարբեր տվյալներ: Օրինակ՝ հեղինակ, վերնագիր, մատենաշար, հրատարակչական տվյալներ և այլն: Համակարգչի օգնությամբ վերջիններիս մշակման համար անհրաժեշտ է դրանց վերագրել եզակի թվային արժեքներ, որոնք միարժեքորեն կրնորոշեն տվյալը: Այս թվային արժեքները անվանենք **ցուցիչներ**:

Նկարագրման համար օգտագործվող տվյալները /օր. հեղինակ, վերնագիր/ կանվանենք **դաշտեր**:

Դաշտն էլ իր հերթին կարող է պարունակել **ենթադաշտեր**: Օրինակ հեղինակ դաշտը կարող է ունենալ հետևյալ ենթադաշտերը.

- անուն
- հայրանուն
- ծննդյան և մահվան տարեթվեր
- տիտղոսներ

Դաշտ և ենթադաշտ հասկացությունների միջոցով մուտքագրված տվյալների փնտրումը դառնում է ավելի արագ, իսկ մատենագիտական նկարագրությունը առավել ամբողջական և ճիշտ:

CDS/ISIS համակարգում ենթադաշտի առջև դրվում է ^ նշանը, այնուհետև ենթադաշտի արժեքը /a, b,c,d,...z/ տառերը: Օրինակ հանդիպելով ^a նշանին համակարգիչը այն կընդունի որպես ենթադաշտ:

CDS/ISIS համակարգում նախատեսված են մի շարք աշխատանքային գործընթացներ, որոնց օգնությամբ գրադարանավարը կարող է իրականացնել հետևյալը.

- մատենագիտական շտեմարանի ծևավորում
- նոր գրառումների մուտքագրում
- գոյություն ունեցող գրառումների խմբագրում
- ըստ տարբեր նկարագրիչների փնտրումների իրականացում
- գրառումների տեսակավորում
- գրառումների արխիվացում մագնիսական կրիչների վրա և հետ վերականգնում:

Ավելի մանրամասն փորձենք դիտարկել այս գործընթացները:

Համակարգը ակտիվացնելուց հետո համակարգչի պաստառի վրա հայտնվում է հետևյալ պատկերը.

C - տվյալների բանկի ընտրում

L - Երկխոսության լեզվի ընտրում

E - ISISENT - Փաստաթղթերի մուտք և արդիականացում
 S - ISISRET - Ինֆորմացիայի փնտրում
 P - ISISPRT - Պատասխանների կարգավորում և տպագրում
 I - ISISINV - Ինվերտ տվյալների վարում
 D - ISISDEF - Բանկի սահմանում և մոդիֆիկացիա
 M - ISISXCH - Փաստաթղթերի վարում /export, import/
 U - ISISUTL - Օժանդակ համակարգային սերվիս
 A - ISISPAS - Լրացուցիչ ծրագրավորման միջոցներ
 X - Ելք

Ստեղծաչարի վրա սեղմելով ծախ կոդում բերված տառերից որևէ մեկը (C, L, E, S, P, I, D, M, U, A, X) կակտիվացվեն համապատասխան գործընթացները:

Դիտարկենք դրանք ավելի մանրամասն:

1. D- ISISDEF- Բանկի սահմանում և մոդիֆիկացիա

Իր մեջ ներառում է հետևյալ գործընթացները:

L - Երկխոսության լեզվի ընտրում
 C - Նոր տվյալների բանկի սահմանում
 U - Բանկի նկարագրման մոդիֆիկացիա
 I - Փաստաթղթերի ֆայլի տեղաբաշխում
 X - Ելք

ISISDEF գործընթացն է, որ գրադարանավարին թույլ է տալիս սահմանել նյութի նկարագրման համար անհրաժեշտ դաշտերը և ենթադաշտերը, դասավորել դրանք պաստառի վրա, նշել փնտրման անհրաժեշտ ալգորիթմները, ձևավորել շարահյուսական այն օրենքները, որոնց օգնությամբ շտեմարանի պարունակությունը կարտածվի պաստառի վրա՝ համաձայն նյութի մատենագիտական նկարագրման պահանջների:

Եթե տվյալների շտեմարանը նկարագրվում է առաջին անգամ, ապա անհրաժեշտ է ակտիվացնել "C- Նոր տվյալների բանկի սահմանում" գործընթացը: Եթե անհրաժեշտ է փոփոխություններ կատարել արդեն գոյություն ունեցող շտեմարանի մեջ, ապա անհրաժեշտ է ընտրել "U - Բանկի նկարագրման մոդիֆիկացիա" գործընթացը (տես գլուխ 1.2):

1.1 "C- Նոր տվյալների բանկի սահմանում":

Ակտիվացնելով "C- Նոր տվյալների բանկի սահմանում" գործընթացը, գրադարանավարին կառաջարկվի նշել նոր ստեղծվող շտեմարանի

անվանումը մինչև 6 տառ երկարությամբ /օրինակ՝ armavi/:

Մուտքագրելով այդ անունը և սեղմելով Enter կհայտնվի հետևյալ պատկերը.

Պաշտի սահման աղյուսյակ /ՂՍԱ

Տվյալների բանկ *armavi*

Կոդը	Պաշտի անվանումը	Երկ.	Տիպ	Կրկ.	Անջատիչներ	Շաբլոն
------	--------------------	------	-----	------	------------	--------

Կոդ - Եզակի արժեք ունեցող թվային մեծություն՝ տարբերելու համար նկարագրիչներն իրարից: Արժեքները կարող են ընկած լինել 1 մինչև 32767 տիրույթում: Լրացնելով արժեքը և սեղմելով Enter ստեղծ անցնում ենք "Պաշտի անվանում" մասին: Այստեղ գրադարանավարը մուտքագրում է անհրաժեշտ տվյալը / օրինակ հեղինակ, վերնագիր, հրատարակիչ, վճռորոշ բառեր և այլն/: Երկարությունը չպետք է մեծ լինի 30 սիմվոլից: Նորից սեղմելով Enter ստեղծ անցնում ենք Երկ. մասին, որտեղ պետք է նշել նկարագրվող դաշտի ենթադրվող երկարությունը: Արժեքը կարող է ընկած լինել 1-1650 տիրույթում:

Տիպ- ցույց է տալիս թե ինչ արժեքներ կարելի է գրանցել այդ դաշտում՝ X - թվա-տառային; A - տառային;

N- թվային:

Կրկ /Կրկնելիություն/: Եթե դաշտը կրկնվող է /օրինակ հեղինակ/, ապա նշված դաշտում մուտքագրվում է R արժեքը:

Անջատիչ/շաբլոն- այստեղ նշվում է դաշտի ներսում ենթադաշտերի անվանումները և հաջորդականությունը :

Պահանջվող տվյալները մուտք անելուց հետո, եթե մեկ անգամ էլ սեղմեք Enter ստեղծ, ապա պաստառի վրա, ներքևի մասում կհայտնվի հետևյալ տեղեկատվական տողը.

<CR> - հաջորդ էջ M- ուղղում C- անտեսել X- ելք որը նշանակում է.

1.1.1 եթե սեղմեք <CR> (Enter) կակտիվանա հաջորդ աշխատանքային գործընթացը:

1.1.2 M - հնարավորություն է ընձեռնվում արդեն ստեղծած դաշտի սահմանման աղյուսակում կատարել որոշակի ուղղումներ: Այս դեպքում պաստառի ներքին մասում հայտնվում է հետևյալ տեղեկատվական տողը.

A - տեղադրում /հետո/, B տեղադրում /մինչև/, C փոփոխել, D- հեռացնել, P- նախորդ էջ, N -հաջորդ էջ, T- առաջին տող, E- վերջին տող, X ելք, CR- հաջորդ տող

Բերված տառերն ունեն հետևյալ իմաստը.

A - կուրսորից ներքև բացվում է նոր տող, որտեղ կարելի է ավելացնել նոր դաշտ իր բնութագրիչներով:

B - կուրսորից վերև բացվում է նոր տող և այնտեղ կարելի է ավելացնել նոր դաշտ իր բնութագրիչներով:

C - ցանկացած դաշտում ուղղումներ կատարելու համար կուրսորը տեղափոխել այդ դաշտ (սեղմելով Enter) և սեղմել C տառը:

D - որևէ տող ջնջելու համար կուրսորը բերել այդ տողի վրա և սեղմել D տառը:

P - նախորդ էջ (N - հաջորդ էջ): Եթե դաշտի սահմանման աղյուսակը մի քանի էջից է կազմված, ապա էջ առ էջ թերթելու համար կարելի է սեղմել P կամ N տառերը:

T, E- աղյուսակի առաջին և վերջին տողերի վրա միանգամից անցնելու համար կարելի է սեղմել այս տառերը:

CR – հաջորդ տող: Սեղմելով Enter ստեղծ կատարվում է անցում տողից տող, իսկ եթե գտնվում եք վերջին տողի վրա բացվում է դատարկ տող, որը կարելի է լրացնել: Նորից Enter սեղմելով կարելի է անցնել լրացված աղյուսակի հիման վրա նոր աշխատանքային գործընթացի ակտիվացմանը, կամ էլ արդեն ստեղծված աղյուսակի խմբագրմանը / M- տառ / :

1.1.3 Սեղմելով C տառը /անտեսել/, տեղի է ունենում վերադարձ դեպի մենյուների պաստառ՝ առանց հիշելու աղյուսակում արված ուղղումները:

1.1.4 X - Սա աղյուսակի ձևավորման հաջորդ տրամաբանական հրամանն է, որի դեպքում սկսվում է "Աշխատանքային թերթի ստեղծում"-ը: Այս գործընթացում գրադարանավարը իրականացնում է դաշտերի տեղադրումը պաստառի վրա, հետագայում տվյալների մուտքագրման նպատակով:

Աշխատանքային թերթի հրամանների/դաշտերի իմաստը հետևյալն է: "Ղաշտի կողը" հրամանին լրացվում է այն դաշտի ցուցչի արժեքը, որը ցանկանում ենք տեղադրել մուտքի պաստառի վրա:

"Նշեք դաշտի անունի տողը/սյունակը" հրամանին անհրաժեշտ է մուտք անել պաստառի այն տողի և սյունակի արժեքները, որտեղ մեխանիկորեն կգրվի դաշտի անվանումը: Համակարգն ինքն առաջարկում է որոշակի արժեքներ տողի և սյունակի համար: Եթե այդ արժեքները գրադարանավարին չեն բավարարում, նա կարող է փոփոխել դրանք: Կատարելով այս գործողությունը և սեղմելով

Enter, պաստառի վրա ձեր պահանջած տեղում հայտնվում է դաշտի նկարագրիչը, որը կարող եք փոփոխել: Նորից սեղմելով Enter, հայտնվում է հետևյալ տողը "Նշեք դաշտի արժեքի տողը/սյունակը":

Սա նշանակում է, որ անհրաժեշտ է նշել այն տողի և սյունակի համարները, որտեղից կսկսվի տվյալների մուտքը ընտրված դաշտի համար:

Սեղմելով Enter, գրադարանավարին առաջարկվում է ընտրել տվյալները պաստառի վրա արտածելու ձևը: Խորհուրդ է տրվում ընտրել 0 արժեք (եթե չկան հատուկ պահանջներ տվյալ արժեքը այլ ձևով արտածելու համար):

Սեղմելով Enter առաջարկվում է նշել դաշտի երկարությունը:

Հաջորդ հրամանը առաջարկում է մուտքագրվող դաշտի համար պատրաստել օգնության տող, որը մուտքագրողին հուշում է, թե տվյալ տողը նկարագրելիս ինչպիսի օրենքների կարելի է հետևել: Հետագայում այս տողը կարելի է արտածել սեղմելով F1 ստեղծ:

Դրան հետևում է “Մուտքագրեք լրակյաց արժեքը” հրամանը: Սա նշանակում է, որ կան արժեքներ, որոնք ցանկալի է, որ լրացնի համակարգիչը: Օրինակ “Պահպանման վայրը” դաշտը միշտ կարելի է լրացնել “Արմավիրի մարզային գրադարան” տողով: Որպեսզի ամեն անգամ այս արժեքը մուտք չարվի՝ տվյալ քայլում մեկ անգամ այն մուտք անելուց հետո հնարավոր կդառնա վերջինիս մեխանիկական կրկնություն բոլոր գրառումներում: Ավարտելով պաստառի վրա դաշտերի տեղադրման աշխատանքը և սեղմելով Enter հայտնվում է հետևյալ տեղեկատու տողը՝

<CR>- հաջորդ էջ, B- նախորդ էջ, R- վերականգնել, E- խմբագրել, S- պահպանել և ելք, C- անտեսել:

CR- նշանակում է սեղմել Enter ստեղծ, որը ձեզ կտեղափոխի հաջորդ էջ: (էջերի համարները երևում են պաստառի ամենամերձակ տողի մեջտեղում):

B - էջ առ էջ հետ է տանում:

E- խմբագրել: Հնարավոր է արդեն ստեղծած մուտքի պաստառի վրա կատարել ուղղումներ, եթե գրադարանավարը գտնում է որ ինչ որ բան ճիշտ չէ: Խմբագրումը սկսելու համար անհրաժեշտ է սեղմել M տառը: Կատարածը հիշելու և ավարտելու համար անհրաժեշտ է սեղմել S տառը: Կատարած աշխատանքը առանց հիշելու և ավարտելու համար անհրաժեշտ է սեղմել C տառը:

1.2 Ս - Բանկի նկարագրման մոդիֆիկացիա

Այս գործընթացում բերված ծրագրերը, ապահովում են արդեն գոյություն ունեցող շտեմարանում կառուցվածքային փոփոխություններ կատարելը: Ակտիվացնելով գործընթացը պաստառի վրա արտածվում

է հետևյալ պատկերը.

A - Փաստաթղթերի դաշտերի սահմանում, մոդիֆիկացիա

B - Աշխատանքային թերթի ստեղծում, մոդիֆիկացիա

C - Արտագրել աշխատանքային թերթը

D - Հեռացնել աշխատանքային թերթը

E - ԴԸԱ-ի ստեղծում և մոդիֆիկացիա

F - Արտագրել ԴԸԱ

G - Հեռացնել ԴԸԱ

H - Տպագրման տեսքի որոշում, մոդիֆիկացիա

I - Արտագրել տպագրման տեսքի նկարագիրը

J - Հեռացնել տպագրման տեսքի նկարագիրը

K - Բանկի նկարագրումը ներկայացնող ֆայլեր

X - Ելք

1.2.1 A - Փաստաթղթերի դաշտերի սահմանում, մոդիֆիկացիա:

Այս գործընթացը ամբողջովին նման է "C - Նոր տվյալների բանկի սահմանում" գործընթացին և թույլ է տալիս դաշտերի սահմանման աղյուսակում կատարելու ուղղումներ և լրացումներ:

1.2.2 B - Աշխատանքային թերթի ստեղծում, մոդիֆիկացիա:

Նույնն է, ինչ որ "Նոր տվյալների բանկի սահմանում" գործընթացը:

1.2.3 C - Արտագրել աշխատանքային թերթը:

Եթե գրադարանավարը ցանկանում է ստեղծել նոր աշխատանքային թերթ, որը նման է իր ձեռքի տակ եղածներից որևէ մեկին, ապա այս գործընթացը թույլ է տալիս կատարել այդ: Միայն պետք է նշել, թե որ աշխատանքային թերթն է պատճենահանվում և ինչ անունով:

1.2.4 D - Հեռացնել աշխատանքային թերթը:

Կատարվում է արդեն գոյություն ունեցող թերթերից որևէ մեկի ջնջում:

1.2.5 E - ԴԸԱ-ի ստեղծում և մոդիֆիկացիա:

Մատենագիտական սնծ շտեմարաններում/մի քանի հարյուր հազար գրառում/, փնտրումներ իրագործելիս անհրաժեշտություն է առաջանում կազմակերպել արագ փնտրումներ ըստ որոշակի դաշտերի: Այս գործընթացում է, որ նշվում է թե ըստ որ դաշտերի է նախատեսված իրականացնել արագ փնտրումներ և փնտրման ինչպիսի ալգորիթներ է նպատակահարմար կիրառել:

1.2.6 H - Տպագրման տեսքի որոշում, մոդիֆիկացիա:

Աշխարհում գոյություն ունեն մատենագիտական նյութի գրացուցակային ներկայացման տարբեր եղանակներ: Այսպես, Միացյալ Նահանգներում գրքի նկարագրման միջազգային ստանդարտը ISBD է, Գերմանիայում՝ RAK-ը, ԱՊՀ երկրներում՝ ԳՕՍՏ 7.1-84: CDS/ISIS համակարգում մուտք արված տվյալները անկախ

են նյութի ներկայացման ձևից: “Տպագրման տեսքի որոշում” գործընթացում է, որ գրադարանավարը տալիս է այն բոլոր օրենքները, համաձայն որոնց նա ցանկանում է ներկայացնել իր տվյալները:

Հավելված 1 բերված են մատենագիտական նյութի նկարագրման տարբեր օրինակներ:

Հավելված 2 բերված է տպագրման տեսքի մեկ օրինակ:

1.2.7 K - Բանկի նկարագրումը ներկայացնող ֆայլեր:

Այս գործընթացը ակտիվացնելիս պաստառի վրա երևում են բոլոր աշխատանքային թերթերի, փաստաթղթերի ֆորմատների, դաշտերի ընտրման անունները: Ակտիվացնելով գործընթացը, ստանում ենք հետևյալ պատկերը (բերված օրինակը պայմանական է):

Աշխատանքային թերթ

1. SORT 4. armavi

Փաստաթղթերի ֆորմատներ

2. SORT

Դաշտերի ընտրման աղյուսակներ

3. SORT

Մուտք անելով M տառը այնուհետև + նշանը, որից հետո ֆայլը բնութագրող համարը (օրինակ M+4) մենք հնարավորություն կստանանք armavi շտեմարանի կառուցվածքում կատարել խմբագրում:

D+“աշխատանքային թերթի համար” - ֆայլի հեռացում

C+“աշխատանքային թերթի համար” - ֆայլի պատճենահանում

Այս բոլոր գործընթացները գրադարանավարին թույլ են տալիս ստեղծելու իր շտեմարանները՝ հետագայում տվյալների մուտքագրումը սկսելու համար:

1.3 “I- Փաստաթղթերի ֆայլի տեղաբաշխում”

Ակտիվացնելով այս գործընթացը և դրական պատասխան տալով հարցմանը.

“Բանկը գոյություն ունի և ոչնչացվելու է”

“Ինվերտ ֆայլը գոյություն ունի և ոչնչացվելու է”

ստեղծված շտեմարանները անբողջովին կջնջվեն համակարգչի հիշողությունից:

Այդ իսկ պատճառով, խորհուրդ է տրվում այս գործընթացը օգտագործել չափազանց զգույշ, հաստատապես իմանալով, որ շտեմարանի պատճեն գոյություն ունի:

2. Տվյալների մուտք

Այս գործընթացը կարելի է ակտիվացնել գլխավոր մենյուի " E- ISISENT- "Փաստաթղթերի մուտք և արդիականացում" կետից սեղմելով E տառը: Համակարգչի պաստառի վրա կհայտնվեն հետևյալ կետերը.

W - Աշխատանքային թերթի ընտրում

N - Նոր փաստաթղթի ստեղծում

E - Փաստաթղթերի ուղղում

R - Հարցման փաստաթղթերի ուղղում

P - Վերջին մոդիֆիկացված փաստաթուղթը

D - Հաստատում արժեքների որոշում

C - Հաստատում արժեքների մաքրում

X- Ելք

Դիտարկենք վերը բերված հրամանները:

2.1. W - Աշխատանքային թերթի ընտրում:

Եթե նույն շտեմարանը ստեղծելու համար առկա են տարբեր աշխատանքային թերթեր (օրինակ գրքերի մուտքագրման համար ունենք աշխատանքային թերթ, որտեղ գիրքը բնութագրող դաշտերն են տեղավորված սկզբում, իսկ ամսագիր կամ կոնֆերանս նկարագրելու համար ստեղծել ենք մեկ այլ աշխատանքային թերթ, որտեղ սկզբից տեղավորված են ամսագրին բնորոշ դաշտերը), ապա այս գործընթացում կարող ենք նույն շտեմարանում մուտքագրել տվյալներ, օգտվելով տարբեր աշխատանքային թերթերից (աշխատանքի այսպիսի կազմակերպումը անհամեմատ մեծացնում է մուտքագրման արագությունը):

2.2 N - Նոր փաստաթղթի ստեղծում:

Այս գործընթացը ապահովում է նոր քարտի մուտքագրման հնարավորություն համակարգչի հիշողության մեջ: Գրադարանավարի առջև բացվում են մուտքագրման համար նախատեսված դաշտերը դասավորված այնպիսի հաջորդականությամբ, ինչպես որ տվել է գրադարանավարը "Փաստաթղթերի դաշտի սահմանում" և "Աշխատանքային թերթի ստեղծում" գործընթացներում (ավելի մանրամասն տես գլուխ 1):

Ծանոթություն 1. Ցանկացած դաշտում սեղմելով F1 ստեղծ կտեսնենք օգնության տող, որը կհուշի թե ինչպես լրացնել տվյալ դաշտը:

Ծանոթություն 2. Եթե անհրաժեշտ է տեքստը մեկ դաշտից կամ գրառումից տեղափոխել մեկ այլ դաշտ կամ գրառում, ապա այն կարելի է իրականացնել "Կտրել - Վերարտադրել" գործողության օգնությամբ:

Տեքստի սկիզբը հիշեք, սեղմելով <F3> ստեղծ, տեքստի վերջը՝ սեղմելով <F4> ստեղծ, վերարտադրեք տեքստը՝ սեղմելով <F5> ստեղծ:

Ծանոթություն 3. Պաշտերը լրացնելիս, կետադրական նշաններ դնելու կարիք չկա, քանի որ դրանք նախատեսված են լեզվի շարահյուսության մեջ:

Ծանոթություն 4. Եթե դաշտը կրկնվող է /օր. հեղինակ/, ապա տվյալները իրարից կարելի է բաժանել & նշանի օգնությամբ:

Ծանոթություն 5. Ենթադաշտերը իրարից բաժանելու համար CDS/ISIS համակարգը օգտագործում է ^ նշանը:

Հեղինակ ^aՄիմոնյան^bԱրմենակ

Վերնագիր ^aՀիդրոլոգիական աշխատանքի կազմակերպումը

Հրատարակիչ ^aԵրևան^bԼույս

Հրատարակման տարեթիվը ^a1968

Նկարագրիչներ ^a147 էջ^bնկ.^c25 սմ.

Ծանոթություն- Օնդագիր տեքստը լրացված է մուտքագրողի կողմից:

2.3 E - Փաստաթղթերի ուղղում:

Նախատեսված է արդեն մուտքագրած քարտերի վրա ուղղումներ կատարելու համար: Գործընթացը ակտիվացնելուց հետո պետք է նշել, թե որ փաստաթղթից մինչև որն ենք ցանկանում խմբագրել: Համարները իրարից բաժանվում են բացարկով: Նշելով համարները և սեղմելով Enter, բացվում է առաջին փաստաթուղթը՝ լրացված տվյալներով: Պաստառի ներքին մասում կա տեղեկատու տող, որի իմաստը հետևյալն է.

2.3.1 <CR> - հաջորդ էջ: Եթե աշխատանքային թերթը մի քանի էջերի վրա է, ապա սեղմելով <CR> (Enter) կկատարվի պաստառ առ պաստառ դաշտերի դիտում:

2.3.2 B - Նախորդ էջ: Սեղմելով <CR> կատարվում է տեղաշարժ առաջ: Հետ թերթելու համար անհրաժեշտ է սեղմել B ստեղծ:

2.3.3 M - Ուղղում: Եթե տվյալ գրառման մեջ անհրաժեշտ է կատարել ուղղումներ, ապա սեղմելով M տառը կուրսորը տեղափոխվում է տվյալների դաշտ և կարելի է սկսել խմբագրական աշխատանքը:

2.3.4 N - Նոր փաստաթուղթ: Գտնվելով "Փաստաթղթերի ուղղում" գործընթացում, եթե անհրաժեշտություն է ծագել ստեղծել նոր քարտ, ապա սեղմելով N տառն, անցնում ենք նոր փաստաթղթի ստեղծման գործընթաց: Խմբագրվող գրառումը հիշվում է:

2.3.5 X - Ելք: Սեղմելով այս տառը գրադարձավարը հնարավորություն է ստանում գրառում առ գրառում շարժվել առաջ:

2.3.6 D - Հեռացնել: Սեղմելով այս ստեղծը ընտրված գրառումը նշվում

է որպէս տրամաբանորեն ջնջված:

2.3.7 C - Անտեսել: Եթե գրառման մեջ կատարել եք փոփոխություններ և ցանկանում եք չհիշել արված փոփոխությունները, ապա անհրաժեշտ է սեղմել C տառը:

2.3.8 T - Ավարտել մուտքը: Փաստաթղթից միանգամից հիմնական մենյու տեղափոխվելու համար անհրաժեշտ է սեղմել T տառը:

2.4 P - Վերջին մոդիֆիկացված փաստաթուղթը:

Բացվում է այն փաստաթուղթը, որի վրա մինչ այդ աշխատում էր գրադարանավարը:

2.5 D - Հաստատուն արժեքների որոշում:

Այս գործընթացը թույլ է տալիս աշխատելու ընթացքում դաշտերին վերագրել հաստատուն /ռակյաց/ արժեքներ, որից հետո ամեն անգամ նոր գրառում բացելիս, այս արժեքը անընդհատ կկրկնվի:

Օրինակ՝ եթե ձևավորվում է մատենագիտական շտեմարան, որտեղ մուտք է արվում նույն ամսագրի տարբեր հոդվածներ, ապա այս գործընթացի օգնությամբ որպէս հաստատուն արժեքներ կարելի է հայտարարել ամսագրի անվանումը, հատորը, հրատարակման տարեթիվը: Մեկ անգամ հայտարարելով այս արժեքները որպէս մշտական, նրանք անընդհատ կկրկնվեն նոր գրառումներում:

2.6 C - Մաքրել հաստատուն արժեքները: Եթե D գործընթացում մուտք արած արժեքները ցանկանում եք, որ նոր գրառում բացելիս այլևս չերևան, ապա անհրաժեշտ է աշխատեցնել այս գործընթացը:

2.7 X - Ելք: Տեղափոխվել հիմնական մենյու:

Ճանաթություն: Խմբագրվող գրառման մեջ դաշտ առ դաշտ առաջ գնալու համար սեղմեք Enter, հետ գնալու համար Tab:

3. S- ISISRET- Ինֆորմացիայի փնտրում

Մատենագիտական շտեմարանները պարունակում են միջինը մի քանի հարյուր հազար գրառում: Բնական է, որ այդպիսի շտեմարաններում պահանջվող քարտը գտնելու համար պետք է ունենալ փնտրման հզոր ապարատ: Համակարգիչների կիրառությունը գրադարանային գործում հանգեցրեց այն բանին, որ տարբեր գրացուցակները միաձուլվեցին մեկ ընդհանուր էլեկտրոնային գրացուցակի մեջ:

Սիաժամանակ համակարգիչը իր ֆանտաստիկ հնարավորություններով (մեծ հիշողություն, վայրկյանում հարյուր հազարավոր ստուգումներ կատարելու հնարավորություն), գրադարանավարին թույլ տվեց պարզ փնտրումները փոխարինել

ավելի բարդերով: Այսպես օրինակ, կարելի է փնտրել գրադարանում եղած բոլոր այն գրքերը, որոնց հեղինակների ազգանունները սկսվում են կամ Ա, կամ Դ, և կամ Ժ տառերով, որոնք հրատարակվել են 1980-1990 թթ. ընթացքում, և էջերի թիվը չի գերազանցում 100-ը: Համակարգիչը այս փնտրումը կանի հաշված թույլների ընթացքում: Քարտային գրացուցակում նմանատիպ փնտրումները կարող են տևել շաբաթներ:

Համակարգչով փնտրումներ կատարելու համար անչափ կարևոր է հարցման ճիշտ ձևակերպումը: Չի բացառվում, որ տրամաբանորեն սխալ հարցում ձևակերպելիս, գիրքը լինի էլեկտրոնային գրացուցակում, բայց փնտրման արդյունքը լինի բացասական: Ահա թե ինչու հարկ ենք համարում ծանոթացնել համակարգչի միջոցով փնտրումներ կատարելու սկզբունքներին:

ա/ Համակարգչի ներսում ինչպես թվերը, այնպես էլ տառերը կարելի է համեմատել իրար հետ: Այսպես կարող ենք ասել, որ Ա-ն փոքր է Բ-ից, Բ-ն Գ-ից և այլն: Ուստի կարելի է տարբեր տառային տողեր համեմատել իրար հետ (մեծ է, փոքր է կամ հավասար): Կարելի է պահանջել, որ համակարգիչը արտածի բոլոր այն վերնագրերը, որոնց առաջին տառերը ընկած են S և Ք տառերի միջև:

բ/ Հարցումները կարելի է միացնել իրար՝ ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՄ ՖՈՒՆԿԿԻՅԱՅԻ տեսքով: Բերենք մեկ օրինակ. ունենք A բազմությունը, որտեղ ընդգրկված են Թումանյանի բոլոր գործերը:

Թումանյան բազմություն A

ունենք B բազմությունը, որտեղ ընդգրկված են Տերյանի բոլոր գործերը:

Տերյան բազմություն B

Եթե անհրաժեշտ է ստանալ մի բազմություն, որը ընդգրկի ինչպես Թումանյանի, այնպես էլ Տերյանի գործերը, ապա անհրաժեշտ է սրանք միավորել ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՄ ֆունկցիայով:

(Թումանյան) ԿԱՄ (Տերյան)

Այս դեպքում կատարվում է A և B բազմությունների պարզ գումարում: Արդյունքը կլինի $C = A + B$ բազմությունը կազմված Թումանյանի և Տերյանի բոլոր գործերից:

$$\text{Թումանյան} + \text{Տերյան} = \text{Թումանյան, Տերյան}$$

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՄ-ը բուլյան հանրահաշվի OR ֆունկցիան է:

գ/ Հարցումները կարելի է միացնել իրար ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ֆունկցիայի տեսքով: Այսպես օրինակ. ունենք A բազմությունը, որտեղ ընդգրկված են Թումանյանի բոլոր գործերը

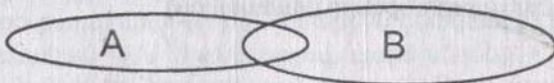
$$\text{Թումանյան} \text{ բազմություն } A$$

Ունենք B բազմությունը, որտեղ ընդգրկված են գրադարանում առկա բոլոր այն գործերը, որոնք հրատարակվել են 1970 թվին:

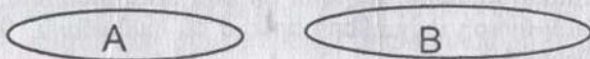
$$1970 \text{ թիվ} \text{ բազմություն } B$$

Եթե անհրաժեշտ է ստանալ մի բազմություն, որը ընդգրկի Թումանյանի բոլոր այն գործերը, որոնք հրատարակվել են 1970 թվին, ապա այս երկու բազմությունները անհրաժեշտ է միացնել ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ֆունկցիայի տեսքով: Կստանանք C բազմությունը, որը կներկայացնի A և B բազմությունների արտադրյալը.

Եթե այս բազմությունները ունեն հատման տիրույթ, ապա հարցման պատասխանը կլինի դրական այսինքն գրադարանում կան գրքեր, որոնք պատկանում են Թումանյանին և հրատարակվել են 1970 թվին:

Եթե A և B բազմությունները չունեն հատման տիրույթ, ապա սա կնշանակի, որ

գրադարանում չկան Թումանյանի ստեղծագործությունները հրատարակված 1970 թվականին: Հարցումը կարելի է ձևակերպել այսպես.

(Հեղինակ = Թումանյան) ԵՎ (Հրատ. տարեթիվ = 1970)

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ-ը բուլյան հանրահաշվի AND ֆունկցիան է:

դ/ Հարցումները կարելի է միացնել իրար ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՉ

ֆունկցիայով: Այս դեպքում փնտրման արդյունքից հեռացվում են այն գրառումները, որոնք պարունակում են նշված ցուցանիշը: Նման է համմանը: Այսպես, գրադարանում ունենք Հրաչյա Քոչարին նվիրված գրքեր (բազմություն A) և Երվանդ Քոչարին նվիրված գրքեր (բազմություն B)

(Քոչար ՈՉ Երվանդ) փնտրման արդյունքում կհայտնվեն բոլոր այն գրքերը, որոնք նվիրված են Հրաչյա Քոչարին:

Քոչար ՈՉ Երվանդ

Հրաչյա Քոչար

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՉ-ը բուլյան հանրահաշվի NOT ֆունկցիան է:

CDS/ISIS համակարգն ունի փնտրումներ իրականացնելու լայն հնարավորություններ: Հիմնական մենյուից ակտիվացնելով "S-ISISRET-ինֆորմացիայի փնտրում" ճյուղը ստանում ենք հրամանների հետևյալ պատկերը:

B - Փաստաթղթերի դիտում

T - Հարցման էլեմենտի ընտրում

S - Հարցման ձևակերպում

D - Պատասխանների դիտում

F - Փաստաթղթերի տեսքի փոփոխում

R - Հարցումների հուշաթերթ

P - Հարցման արդյունքների պահպանում

X - Ելք

3.1 B- փաստաթղթերի դիտում:

Այս գործընթացը թույլ է տալիս դիտել մատենագիտական շտեմարանը այնպես, ինչպես որ այն մուտքագրվել է: Դիտման ժամանակ նյութի տվյալները երևում են համաձայն GOUS 7.1-84 պահանջների:

Դիտումը սկսելու համար "Նշեք առաջին փաստաթղթի համարը" հարցին անհրաժեշտ է նշել պահանջվող համարը: Վերջին տողում երևում է փաստաթղթերի ընդհանուր քանակը: Նշելով պահանջվող համարը, պաստառի վրա արտածվում է նշված քարտը: Սեղմելով Enter կամ բացարկի ստեղծը հետևում է քարտարանի հաջորդական դիտում:

Դիտման գործընթացից դուրս գալու համար սեղմեք x:

3.2 T – Հարցման էլեմենտի ընտրում

Տվյալների մուտքագրմանը զուգընթաց CDS/ISIS համակարգը ստեղծում է առարկայական ցուցակներ: Սա նշանակում է, որ վերնագրերը, հեղինակները որպես փնտրովի տարրեր հավաքվում են առանձին բառարանի մեջ: Այս գործընթացը ակտիվացնելուց հետո պաստառը մաքրվում է, և CDS/ISIS համակարգը պահանջում է մուտք անել այն տառը / կամ տառերը/, որից ցանկանում եք սկսել փնտրումը: Եթե սեղմեք <Enter> կբացվի բառարանի ամենաառաջին տերմինը:

Պաստառի ամենավերջին տողը կերևա աստղերի (*) տեսքով, որը նշանակում է բառարանի վերջ: Բառարանի տերմինները դասավորված են ըստ այբբենական կարգի՝ երկու սյունակով: Կարելի է PgUP, PgDn ստեղծելով կամ ⇐ ⇧ ⇩ ⇒ սլաքներով տեղաշարժել բառարանում և ընտրել տերմինները:

Բառարանում աշխատելու ղեկավարող ստեղծերը:

<PgUp>, <PgDn> թույլ է տալիս թերթել բառարանը էջ առ էջ:

T- Թույլ է տալիս նորից արտածել մաքուր պաստառ, փնտրման նոր տերմին մուտք անելու համար:

Տերմինների ընտրման ստեղծեր.

<⇐>, <⇧>, <⇩>, <⇒>, <Home>, <END> ստեղծերը թույլ են տալիս կուրսորը դնել այն տերմինի վրա, որն անհրաժեշտ է ընտրել:

3.2.1 S- սեղմեք S ստեղծը այն տերմինների վրա, որոնք անհրաժեշտ է ընտրել: Ընտրված տերմինները ստանում են մուգ գույն: Մի քանի տերմիններ ընտրելու դեպքում դրանք միացվում են տրամաբանական ԿԱՍ (OR) ֆունկցիայով: Տերմինների առջև դրվում է + նշանը:

+, *, ^ - եթե բառարանի մի քանի տերմին ցանկանում եք միացնել տրամաբանական ԿԱՍ ֆունկցիայով, ապա սեղմեք + նշանը, եթե տրամաբանական ԵՎ ֆունկցիայով, ապա սեղմեք * նշանը, իսկ եթե ցանկանում եք միացնել տրամաբանական ՈՉ ֆունկցիայով, ապա սեղմեք ^ նշանը:

3.2.2 C - դուրս գալ բառարանից առանց փնտրում կատարելու:

3.2.3 X - դուրս գալ բառարանից, միաժամանակ կատարելով փնտրում:

Մինչ փնտրում կատարելը, CDS/ISIS համակարգը խմբագրիչի գործընթացում արտածում է փնտրվող արտահայտությունը: Սա նշանակում է, որ գրադարանավարը կարող է կատարել լրացուցիչ ուղղումներ տվյալ արտահայտության մեջ: Enter սեղմելուց հետո, կսկսվի փնտրումը:

Սեղմելով X ստեղծը վերադառնում եք հիմնական մենյու:

Փնտրումը ավարտելուց հետո, եթե այն արդյունավետ է, պաստառի վրա կարտածվի հետևյալ պատկերը (բերված օրինակը պայմանական է).

Հարցում երգեր + երեխաների մոտ զանգուղեղային վնասվածքներ + երկեր + Արքայապատում + Բարսեղյան

P =	4	Երգեր
P =	1	Երեխաների մոտ զանգուղեղային վնասվածքներ
T =	5 -	#2: Երգեր + Երեխաների մոտ զանգուղեղային վնասվածքներ
P =	1	Երկեր
T =	6 -	#3: #2 + Երկեր
P =	2	Արքայապատում
T =	8 -	#4: #3 + Արքայապատում
P =	10	Բարսեղյան
T =	18 -	#5: #4 + Բարսեղյան
T =	18 -	#1: #5

—→

Առաջին և երկրորդ տողերը ցույց են տալիս որ համակարգը իրականացրել է առաջին երկու հարցումները (մի դեպքում գտել է $P = 4$ գործ մյուս դեպքում 1):

Երրորդ տողը նշանակում է, որ ձևավորվել է երկրորդ համարի հարցումը (#2), առաջին երկու հարցումները տրամաբանական ԿԱՍ ֆունկցիայով իրար միացնելու միջոցով ($T = 5$ ընդհանուր գումարով):

Չորրորդ տողը ($P = 1$) նշանակում է, որ ձևավորվել է նոր հարցում:

Հինգերորդ տողը ($T = 6$) նշանակում է, որ ձևավորվել է երրորդ համարի հարցումը (#3), կազմված #2 և Երկեր հարցումները

տրամաբանական ԿԱՍ ֆունկցիայով իրար միավորելով (6 գործ):

Վեցերորդ տողը նշանակում է որ ձևավորվել է նոր հարցում:

Յոթերորդ տողը նշանակում է որ ձևավորվել է #4 հարցումը,

կազմված #3 հարցման և Արքայապատում հարցման միավորումից տրամաբանական ԿԱՍ ֆունկցիայի տեսքով:

Ութերորդ տողը նշանակում է նոր հարցման ձևավորում:

Իններորդ տողը նշանակում է #5 հարցման ձևավորում, կազմված #4 և Բարսեղյան հարցումներից:

Վերջին տողը ցույց է տալիս որ հիմնական հարցումը (#1) ձևավորվել է #5 հարցման հիման վրա և արդյունքում ստացվել է 18

աշխատանք:

3.3 D – Պատասխանների դիտում:

Արտածում է վերջին հարցման արդյունքում գտնված գրառումները:
Անընդհատ սեղմելով <Enter> ստեղծ կարելի է շարունակաբար դիտել
փնտրման արդյունքները մինչև չհայտնվի

*** վերջ ***

տողը:

Դիտումը կեսից դադարեցնելու համար սեղմեք X ստեղծը:

3.4 F – Փաստաթղթերի տեսքի փոփոխում:

Թույլ է տալիս խմբագրել արտածման ֆորմատը:

3.5 P- Հարցման արդյունքների պահպանում:

Թույլ է տալիս հիշել վերջին փնտրման արդյունքները, հետագայում
տպելու համար: Այս դեպքում, անհրաժեշտ է նշել պահպանվող ֆայլի
անվանումը, որի մեջ էլ համակարգը կգրանցի փնտրման
արդյունքները: Կարելի է հիշել տարբեր փնտրման արդյունքներ: Հիշվող
ֆայլերի անունները պետք է տարբեր լինեն: Եթե անունները կրկնվեն,
ապա համակարգը կգոյնացնի, որ նման ֆայլ արդեն կա, ջնջել հինը
թե ոչ: Դրական պատասխանի դեպքում հին ֆայլը կփոխարինվի նորով:
Արդյունքները հիշվում են WORK գրադարանում .SAV երկարացուցիչ
անունով:

3.6 R – Հարցումների հուշաթերթ:

Արտածում է տվյալ գործընթացի ընթացքում գրադարանավարի կողմից
ծեղակերպած բոլոր հարցումները: Սեղմեք <Enter> արտածումը
շարունակելու, կամ X՝ գլխավոր մենյու վերադառնալու համար:

Հարցումների հուշաթերթը ունի հետևյալ տեսքը.

h/h	Բանկ	Ք-ը	Հարցումը
-----	------	-----	----------

որտեղ

h/h - հերթական համարն է

Բանկ - այն շտեմարանի անվանումը, որում կատարվել է փնտրումը

Ք-ը - Փնտրման արդյունքների քանակը

Հարցումը - Հարցման տեսքը:

3.7 S – Հարցման ձևակերպում:

Այս գործընթացում հնարավոր է իրագործել փնտրման տարբեր
եղանակներ: Դրանք են.

- ըստ փնտրվող արտահայտության.

- ըստ փնտրման համարի.

- օգտագործելով Բուլյան հանրահաշվի գործողություններ.

- Ազատ փնտրումներ:

3.7.1 Փնտրում ըստ արտահայտության: Այս դեպքում անհրաժեշտ է լրացնել ամբողջ փնտրվող արտահայտությունը: Օր.՝ Երկեր: Որպես փնտրման արդյունք կստանաք այն բոլոր գրքերը, որոնցում առաջին բառը "Երկեր" է:

Կա նաև հատած փնտրման եղանակ, որի էությունը հետևյալն է. լրացվում է ոչ թե առանձին բառ այլ նրա մի մասը, որը վերջանում է \$ նշանով:

Օրինակ Բալ\$: Փնտրում իրագործելուց հետո կստանաք Բալզակ, բալենի, բալթիկ բառերով սկսվող արտահայտություններ պարունակող գրառումները: Փնտրումը կարելի է նեղացնել, նշելով կոնկրետ դաշտի ցուցիչը: Ընդհանուր տեսքը հետևյալն է.

փնտրվող արտահայտություն \$/(դաշտի ցուցիչ)

օրինակ Ալիշան\$ / (2)

Այստեղ 2-ը հեղինակ դաշտի ցուցիչն է:

3.7.2 - Փնտրում ըստ համարի:

"R - հարցումների հուշաթերթ" գործընթացը իր մեջ պարունակում է բոլոր փնտրումների համարները: Որպեսզի նորից չձևակերպել արված փնտրումները կարելի է պարզապես լրացնել "Ձևակերպեք հարցումը" արտահայտությունը

#n

որտեղ n փնտրման համարն է:

3.7.3 Փնտրում ըստ բուլյան գործողությունների: Տրամաբանական ԿԱՄ-ը փոխարինվում է + նշանով:

Տրամաբանական ԵՎ-ը փոխարինվում է * նշանով: Տրամաբանական ՈՉ-ը փոխարինվում է ^ նշանով:

3.7.4 Ազատ փնտրումներ: Այս եղանակով կարելի է կազմակերպել փնտրումներ բոլոր այն դաշտերում, որոնք չեն ինդեքսավորվում: Անհրաժեշտ է պահպանել հետևյալ շարահյուսությունը.

? Vn : 'արտահայտություն'

որտեղ n դաշտի համարն է:

Կարելի է կազմակերպել նաև բարդ հարցումներ: Օրինակ՝

? V(2) : 'արաքս' and val(v 5^a) = 1965:

Առաջարկվում է գտնել բոլոր այն գրառումները, որոնք հեղինակի դաշտում (ցուցիչը 2) պարունակում են "արաքս" տերմինը և որոնք հրատարակման տարեթիվը (ցուցիչը 5) 1965 է:

Ընդհանրապես փնտրման այս տեխնիկան թույլ է տալիս իրագործել այնպիսի դաշտերի փնտրումներ, որոնք ինդեքսավորված չեն, կամ էլ ավելացնել այնպիսի պայմաններ, որոնք հնարավոր-չէ արտահայտել

բառարանների օգնությամբ:

Փնտրումը իրագործելուց հետո ստացվում է հետևյալ պատկերը՝

? V(2) : 'արաքս' and val(v 5^a) = 1965:

MFN	nnn	%	yyy
-----	-----	---	-----

որտեղ՝

- MFN - փնտրման ընթացքում ցույց է տալիս թե որ գրառումն է տվյալ պահին մշակվում.
- nnn - ցույց է տալիս թե տվյալ պահին փնտրվող արտահայտությանը բավարարող քանի գրառում է գտնված.
- % - ցույց է տալիս թե տվյալ պահին գրառումների որ տոկոսն է մշակված.
- yyy - շտեմարանում առկա գրառումների ընդհանուր քանակն է:

Եթե փնտրումը տևում է շատ երկար և ցանկանում եք այն ինչ որ պահից դադարեցնել, ապա սեղմելով ցանկացած ստեղծ, տեղի կունենա գործընթացի կանգ:

4. I - ISISINV- Ինվերտ տվյալների վարում

Այս գործընթացը ապահովում է օժանդակ շտեմարանների ստեղծում արագ փնտրումներ իրագործելու համար: Ապահովում է նոր ինվերտ ֆայլի ստեղծում (F), արդիականացում (U), պատճենահանում (B), վերականգնում (C), տպագրում (P,D):

4.1 F- Ինվերտ ֆայլի ստեղծում:

Գործընթացը ջնջում է գոյություն ունեցող ինդեքսային ֆայլերը և ստեղծում նորերը: Ընդհարապես, այս գործընթացը պետք չէ անընդհատ աշխատեցնել, քանի որ CDS/ISIS համակարգը "U – Ինվերտ ֆայլի արդիականացում" գործընթացի օգնությամբ, համակարգից դուրս գալուց առաջ իրագործում է ինվերտ ֆայլի նորացումը: "Ինվերտ ֆայլի ստեղծում" գործընթացը իր մեջ ներառում է միանգամից երկու պրոցեսներ՝ "Արտագրել ինվերտ ֆայլը", "Բեռնավորել ինվերտ ֆայլը":

Գործընթացը աշխատեցնելուց հետո առաջարկվում է
"ԻՆՎԵՐՏ ՖԱՅԼԸ ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ԵՎ ՈՉՆՉԱՅՎԵԼՈՒ Է: Այո/Ոչ Y/N
Պատասխանելով Y (Այո) կհետևի նոր հարցում

Գրառումների սահմանները n1 n2

Ընդհանրապես պետք է սեղմել <Enter>, բայց կարելի է տալ թե որ գրառումից մինչև որն է անհրաժեշտ ինդեքսավորել:

4.2 P - Որոնման տերմինների տպագրում:

Այս գործընթացը աշխատեցնելուց հետո ստեղծվում է բառարան IFLIST.LST անունով, որը պահվում է WORK գրադարանում: Տվյալ ֆայլը կարելի է հետագայում տպել տպիչի վրա: Ցույց է տալիս թե յուրաքանչյուր ինդեքսավորված տերմին քանի անգամ է հանդիպում շտեմարանում: Տպելուց հետո, ստանում ենք հետևյալ պատկերը: Բերված օրինակը բառարանի մեկ մասն է:

ԻՆՎԵՐՏ ՖԱՅԼԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

h/h ք-կ Անվանում

1	1	ԱՐՔԱՅԱՊԱՏՈՒՄ
2	5	ԵՐԳԵՐ
3	3	ԶՈՇՉԵՆԿՈ
4	2	ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ
5	1	ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այստեղ h/h բառարանի տերմինների հերթական համարներն են:

ք-կ - նշված տերմինը քանի անգամ է հանդիպում գրառումներում

Անվանում - տերմինի անվանումը

4.3 Ս - Ինվերտ ֆայլի արդիականացում:

Կատարվում է միայն այն գրառումների մշակումը, որոնք ավելացվել են, ջնջվել կամ խմբագրվել աշխատանքի ընթացքում:

4.4 Ինվերտ ֆայլի բեռնաթափում (DUMP)

Այս գործընթացը ապահովում է ինվերտ ֆայլի բեռնաթափում IFLIST.LST ֆայլի մեջ: Ֆայլը հետագայում կարելի է տպել:

Ֆայլի ընդհանուր տեսքը հետևյալն է՝

1	Աղանյան Մանվել
	2/14 23/2/1/1
1	Ալիշան Ղևոնդ
	2/21 7/2/1/1
3	Անօրգանական քիմիա
	2/28 10/3/1/1
	24/39/1/5
	52/2/1/1

Յուրաքանչյուր տերմին բնութագրվում է 2 թվով՝ շտեմարանում առկա գրառումների քանակ և բառի բնութագրիչ: Օրինակ "Անօրգանական քիմիա"-ն բնութագրվում է հետևյալ պարամետրերով:

Հանդիպում է երեք անգամ: Առաջին անգամ 10-րդ գրառման մեջ, որպես երեք ցուցիչ ունեցող դաշտի բառ: Այդ դաշտում հանդիպում է մեկ անգամ, և դաշտում հանդիսանում է առաջին բառը:

24/39/1/5 նշանակում է, որ հանդիպում է 24-րդ գրառման մեջ, 39-րդ ցուցիչ ունեցող դաշտում /վճռորոշ բառեր/ մեկ անգամ, և այդ դաշտում հանդիսանում է 5-րդ բառը:

4.5 X- ելք

Վերադարձ դեպի գլխավոր մենյու:

5. M – ISISXCH- փաստաթղթերի վարում

Բացառված չէ, որ աշխատանքի ընթացքում տեղի ունենան վթարներ /հոսանքի անջատում, համակարգչի խափանում, հրդեհ, ջրհեղեղ/, որի հետևանքով տարիների ընթացքում ստեղծած մատենագիտական շտեմարանը կարող է դառնալ չահագործման տեսակետից ոչ պիտանի: Այսպիսի երևույթներից ապահովագրվելու համար անհրաժեշտ է պարբերաբար արխիվացնել հիմնական շտեմարանը:

Հենց այս գործընթացն էլ թույլատրում է իրագործել արխիվացումները:

Եթե քարտարանը ստեղծվում է միանգամից մի քանի

համակարգիչների վրա, ապա դրանք մեկ ընդհանուր քարտարանում միաձուլելու համար նույնպես անհրաժեշտ կլինի աշխատեցնել այս գործընթացը:

Ուսումնասիրենք հնարավոր եղանակները.

M տառը սեղմելուց հետո հայտնվում է հետևյալ պատկերը.

B - Արտագրել փաստաթղթերը

R - Վերականգնել փաստաթղթերը

C - Վերականգնավորել փաստաթղթերը

I - Բեռնավորել փաստաթղթերը

E - Բեռնաթափել փաստաթղթերը

X - Ելք

5.1 B - Արտագրել փաստաթղթերը

Ապահովում է տվյալների շտեմարանի պատճենահանումը մագնիսական կրիչների վրա: Պատճենահանվող ֆայլը ստանում է .BKP երկարացուցիչ և իր մեջ միավորում է երկու ֆայլեր /.XRF և .MST երկարացուցիչներով: Արխիվացումը կարելի է իրականացնել համակարգչի ինչպես կոշտ, այնպես էլ ճկուն հիշող սարքերի վրա: “Կրկնօրինակման ֆայլի տեղադրում” հարցմանը կա մի քանի պատասխան.

ա/ սեղմել Enter - ֆայլի պատճեն կգրվի SYS ենթագրադարանում xxx.bkp անունով, որտեղ xxx հիմնական ֆայլի անունն է:

բ/ a: Պատճենահանումը կարվի a ճկուն կրիչի վրա: Եթե ֆայլը մեկ կրիչի վրա չի տեղավորվում, ապա համակարգը կպահանջի շարունակաբար փոխել կրիչները, մինչև պրոցեսը չավարտվի:

5.2 R- Վերականգնել փաստաթղթերը:

Այս գործընթացը հետ է վերականգնում հիմնական ֆայլը իր պատճեից: “Կրկնօրինակման ֆայլի տեղադրում” հարցման հնարավոր պատասխանները նույնն են, ինչ որ 5.1 կետում բերվածները:

5.3 C- Վերականգնավորել փաստաթղթերը:

Սա համարժեք է միանգամից B և R գործընթացները աշխատեցնելուն: Նպատակահարմար է աշխատեցնել ժամանակ առ ժամանակ, հիմնական ֆայլի մեջ չօգտագործված տիրույթները հեռացնելու համար:

5.4 E - Բեռնաթափել (Export):

Օգտագործվում է հիմնական շտեմարանի պարունակությունը ISO 2709 ստանդարտի պահանջներին համապատասխան բեռնաթափելու համար: Ստացված ֆայլը կարելի է հետագայում տեղափոխել այլ համակարգչի մեջ “I - Բեռնավորում” գործընթացի օգնությամբ:

Ակտիվացնելով "E - Բեռնաթափել" գործընթացը, հայտնվում է նկար 5.1 պատկերը.

Ելքային ֆայլի պարամետրեր
ISO ֆայլի անվանումը MST.ISO
Դաշտի անջատիչ կոդը #
Փաստաթղթի անջատիչ կոդը #

Փաստաթղթերի ընտրման պարամետրեր
Համարները 1/32000 Պահպանման անվանումը

Ֆորմատավորման պարամետրեր
Ֆորմատավորման ԴԸԱ Ձևափոխման ֆայլը
Համարակալել փաստաթղթերը

Նկ. 5.1 Բեռնաթափման թերթիկ

Նկարում բերված տողերը ունեն հետևյալ իմաստը:
ISO ֆայլի անվանումը - համակարգը տալիս է MST.ISO անուն: Եթե այն չի բավարարում, կարող եք դնել ձեր ուզած անունը:
Համարները - Եթե ամբողջ ֆայլն է պատճենահանվում, ապա արժեքը պետք է լինի 1/32000, իսկ եթե ինչ-որ մաս, ապա դրվում են սկզբնական և վերջնական գրառումների համարները: Օրինակ 5/18: Կպատճենահանվի 5-րդ գրառումից մինչև 18-րդ գրառումը ներառյալ:
Պահպանման անվանումը: Եթե բեռնաթափվում է փնտրման արդյունքում հիշված ֆայլը, ապա անհրաժեշտ է նշել այդ ֆայլի անվանումը: Մնացած բոլոր դեպքերում դաշտը լրացնել պետք չէ:
Մյուս դաշտերը թողնվում են այնպես, ինչպես որ կան:
Անցնելով բոլոր դաշտերի վրայով /սեղմելով Enter/, և հասնելով վերջին, եթե պատասխանեք x, ապա համակարգը կպահանջի նշել "Կրկնօրինակման ֆայլի տեղը":
Նշեք a: (նշանակում է a ֆիզիկական հասցե ունեցող ճկուն սարքը) և սեղմեք <Enter>: Կսկսվի բեռնաթափումը: Հետագայում ճկուն կրիչը կարող եք օգտագործել տվյալները այլ համակարգչի մեջ բեռնավորելու համար:
5.5 I - Բեռնավորել փաստաթղթերը:
Նախատեսված է ISO 2709 ստանդարտի համաձայն ստացված գրառումները հիմնական շտեմարան մտցնելու համար: Ակտիվացնելով գործընթացը ստանում ենք հետևյալ պատկերը (տես նկ 5.2).

ISO ֆայլի պարամետրեր
ISO ֆայլի անվանումը MST.ISO
Դաշտի անջատիչ կոդը #
Փաստաթղթի անջատիչ կոդը #

Բեռնավորման պարամետրեր
Առաջին համարը 1 մուտքային դաշտ

Բեռնավորել - L, միացնել - M, Փոխանակել - U

Նկ. 5.2 Բեռնավորման թերթիկ

Նկարում բերված տողերը ունեն հետևյալ իմաստը:
ISO ֆայլի անվանումը - համակարգը առաջարկում է MST.ISO անունը: Եթե այն ուրիշ է, ապա փոխեք անունը:
Առաջին համարը - Այս դաշտը պետք է դատարկ լինի:
Բեռնավորել /միացնել/ փոխանակել:
Բեռնավորել- ջնջում է հիմնական բազայի բոլոր գրառումները և վերականգնում է միայն բեռնավորվողները:
Միացնել և փոխանակել - եղած շտեմարանի վերջում ավելացնում է նոր գրառումները:
Մնացած դաշտերը թողեք անփոփոխ:
Անցնելով բոլոր դաշտերի վրայով և հասնելով վերջին, սեղմեք x, և համակարգը կպահանջի տեղադրել ճկուն կրիչը a: սարքի մեջ:
Հարցմանը պետք է պատասխանել a: և սեղմել Enter: Սրան կհետևի բեռնավորման պրոցեսը:
5.6 X- Ելք: Ապահովում է վերադարձ դեպի հիմնական մենյու:

6. P- Տպագրում

CDS/ISIS համակարգը հնարավորություն ունի տպել մուտքագրած ինֆորմացիան մատենագիտական քարտի կամ հաշվետվության տեսքով: Հիմնական մենյուից ակտիվացնելով "P- Տպագրում" գործընթացը և ընտրելով "P- տպագրել պատրաստված համակարգային թերթով" կետը ստանում ենք տպագրման համար առաջարկվող աշխատանքային թերթիկը, որը գրադարանավարը պետք է լրացնի: Դաշտերն ունեն հետևյալ իմաստը:
Բանկի անունը. այն շտեմարանի անունն է, որի պարունակությունը ցանկանում եք տպել:

Փ-ի համարները - Նշել այն գրառումների համարները / սկիզբ և վերջ, որոնք պետք է տպել:

Պահպանման ֆայլը - Եթե կատարել եք փնտրում ISISRET ճյուղում և արդյունքը հիշել եք ինչ-որ անունով, ապա այստեղ պետք է նշել այդ ֆայլի անունը:

Ֆորմատ- Լրացրեք @xxx որտեղ xxx ֆորմատի ֆայլի անունն է, որոշված ISISDEF ճյուղում:

Տողի երկարությունը - նշեք քանի սիմվոլ եք ուզում, որ լինի մեկ տողի վրա: Քարտ տպելուց տվեք 16:

Սյունակների քանակը 1:

Սյունակների երկարությունը - քարտ տպելուց տվեք 16:

Տողեր/եջ- մեկ էջի վրա դրվող տողերի քանակը: Քարտ տպելու համար տվեք 16:

Առաջին էջի համարը - 1

Տողերի քանակը - 3

Վերնագրի տեղաբաշխում - 0

Կարգավորել - Եթե ուզում եք տպելուց առաջ տեսակավորել գրառումները տվեք Y, հակառակ դեպքում N:

Կարգավորման թերթ - թողեք դատարկ

Տպագրման ֆայլի անվանումը =

LPT1 - տպում եք տպիչի վրա

դատարկ - լցնում եք .LST ֆայլի մեջ

անուն - լցնում եք ձեր կողմից նշված անունով ֆայլի մեջ:

Լրացնելով տողերը և սեղնելով <Enter> կառաջարկվի ընտրել.

M - ուղղում, C - ամտեսել, X - ելք

հնարավորություններից որևէ մեկը:

M - Հնարավորությունն է տրվում նորից խմբագրելու տպագրման թերթիկը:

C - վերադառնալ հիմնական մենյու, չտպելով ոչինչ:

X - ելք: Սկսել տպելու գործընթացը:

Բառարանային տերմինների կառուցման հնարավորությունները CDS/ISIS համակարգում

Նախորդ գլխում ծանոթացանք փնտրման մի շարք եղանակների հետ: Դրանցից մեկը փնտրումն էր ըստ բառարանային բառերի: (Տես “Տ-Ինֆորմացիայի փնտրում”, “Տ-Հարցման էլեմենտի ընտրում”, ենթագլուխը): Ենթափնտրումներ իրագործելու համար անհրաժեշտ է ունենալ էլեկտրոնային բառարան, որում կարտացոլվեն բոլոր այն բառերը կամ արտահայտությունները, ըստ որոնց անհրաժեշտ է իրագործել արագ փնտրումներ: Այդ իսկ պատճառով, այս գլխում ավելի մանրամասն կներկայացնենք համակարգում շահագործվող ինդեքսավորման տարբեր տեխնիկաները:

Ինդեքսավորումը իրականացվում է “Դաշտի ընտրման աղյուսակի” (տես գլուխ 1, “Բանկի սահմանում և մոդիֆիկացիա”, “Բանկի նկարագրման մոդիֆիկացիա”, “ԴԸԱ-ի ստեղծում և մոդիֆիկացիա”) և “Ինվերտ տվյալների վարում” գործընթացի օգնությամբ: Իսկ ինչ է իրենից ներկայացնում “Դաշտի Ընտրման Աղյուսակը”, որի տեսքը բերված է ստորև

ԴԻ ԻՄ Տվյալների ընտրման ֆորմատ

ԴԻ - դաշտի իդենտիֆիկատոր (ցուցիչ): Լրացվում է այն դաշտի ցուցիչը, որն անհրաժեշտ է ինդեքսավորել: Եթե նույն դաշտի վրա անհրաժեշտ է կիրառել ինդեքսավորման տարբեր մեխանիզմներ, ապա դաշտի ցուցիչը կկրկնվի մի քանի անգամ:

ԻՄ - ինդեքսավորման մեխանիզմ: Համակարգում առաջարկվում են ինդեքսավորման 9 մեխանիզմներ:

Դրանք են

0 - յուրաքանչյուր տողից կառուցվում են ինդեքսային տերմիններ: Որպես տողեր հանդես են գալիս դաշտերը: Տվյալների ընտրման ֆորմատը պարտադիր պետք է նկարագրվի որպես MHL: (Տվյալների ընտրման ֆորմատի մասին ավելի մանրամասն տես ստորև):

1 - յուրաքանչյուր ենթադաշտից կառուցվում են բառարանային տերմիններ: Տվյալների ընտրման ֆորմատը (եթե ուրիշը չհայտարարենք) այս դեպքում MPL-ն է:

2 - յուրաքանչյուր բառից կամ արտահայտությունից, որոնք ընդգրկված են <> փակագծերի մեջ, կառուցվում են բառարանային տերմիններ: Տվյալների ընտրման ֆորմատը (եթե ուրիշը

չհայտարարենք) այս դեպքում MPL-ն է: Արտածման ժամանակ <> նշանները չեն երևում:

3 - յուրաքանչյուր բառից կամ արտահայտությունից, որոնք ընդգրկված են // գծիկների մեջ, կառուցվում են բառարանային տերմիններ: Տվյալների ընտրման ֆորմատը (եթե ուրիշը չհայտարարենք) այս դեպքում MPL-ն է: Արտածման ժամանակ // գծիկները երևում են:

4 - դաշտի յուրաքանչյուր բառից կառուցվում են բառարանային տերմիններ: Եթե դաշտը ընդգրկում է նաև ենթադաշտեր, ապա որպես տվյալների ընտրման ֆորմատ պարտադիր պետք է տալ MHC:

5 - 8 ինդեքսավորման մեխանիզմները նույնն են, ինչ որ 1 - 4: Տարբերությունն այն է, որ 5 - 8 դեպքերում ինդեքսավորվող բառերի առջև կարելի է դնել նկարագրիչներ: Նկարագրիչների ներկայացման տեսքը հետևյալն է՝

'ԲՆ.....ՆԲ', Vt

որտեղ՝

Բ - բաժանիչ, դրվում է ինչ որ սիմվոլ (օրինակ /);

Ն...Ն - նկարագրիչի անունը մեծատառերով;

Օր.՝ '/ՅԵՂԻՆԱԿ/'

V - պարտադիր նշան է;

t - դաշտի ցուցիչ:

5 = նույնն է ինչ որ 1

6 = նույնն է ինչ որ 2

7 = նույնն է ինչ որ 3

8 = նույնն է ինչ որ 4

Տվյալների ընտրման ֆորմատ: Ֆորմատավորման պարամետրերը ունեն հետևյալ տեսքը Mmc,

որտեղ՝

m - արտածման առաջարկվող երեք տեսքերից մեկն է:

P - հիմնական - դաշտը արտածվում է ճշգրտորեն այնպես, ինչպես որ մուտք է արվել:

H - վերնագրային - բաժանիչները (օր.՝ <>), արտածման ընթացքում անտեսվում են, ենթադաշտի բաժանիչները (օր.՝ ^x) փոխարինվում են կետադրական նշաններով:

A ենթադաշտը (^A) փոխարինվում է կետ ստորակետով (:) :

B մինչև I (^B - ^I) փոխարինվում են ստորակետով (.) :

Մնացած բոլոր ենթադաշտերը փոխարինվում են

կետով (.)

D - տվյալների - նույնն է ինչ որ վերնագրայինը, միայն թե յուրաքանչյուր դաշտի վերջում դրվում է . նշանը՝ երկու բացարկով:

C - ձևափոխման պարամետր

L - տվյալները չեն ձևափոխվում

U - բոլոր տվյալները ձևափոխվում են մեծատառերի:

Դիտարկենք մեկ օրինակ:

Ունենք հետևյալ լրացված քարտը:

Հեղինակ *Վարդգարյան՝ԲՏիգրան&Վահագնատրյան՝ԲՃաթմա*

Վերնագիր *ՎCDS/ISIS համակարգի աշխատանքը՝Բմեթոդական ձեռնարկ*

Հրատարակիչ *Վերևան՝ԲCDS Սիսթեմ*

Հրատ. տարեթիվ *Վ1998*

Նկարագրիչներ *Վ52 էք՝Բ20 սմ*

Վճռորոշ բառեր *<ինֆորմատիկա><գրադարանային գործ><ավտոմատացում><էլեկտրոնային քարտարաններ>*

Դասնորոգում Շեղագիր տեքստը լրացնում է գրադարանավարը

Ինդեքսավորենք դաշտերը համաձայն հետևյալ աղյուսակի

ԴԻ ԻՄ Տվյալների ընտրման ֆորմատ

2	0	MHL(V2/)
3	4	MHL,V3
39	2	V39
39	6	Վճռ. բառեր=Վ,V39

“Ինվերտ ֆայլի ստեղծում” գործընթացը աշխատեցնելուց հետո կունենանք

ԲԱՌԱՐԱՆ

CDS

ISIS

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

ԱՎՏՈՄԱՏԱՑՈՒՄ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾ

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ ՏԻԳՐԱՆ

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՔԱՐՏԱՐԱՆՆԵՐ

ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ

ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ՖԱԾՄԱ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ

ՉԵՐՆԱՐԿ

ՄԵԹՐՈԴԱԿԱՆ

ՎճՌ. բառեր= ԱՎՏՈՄԱՏԱՑՈՒՄ

ՎճՌ. բառեր= ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾ

ՎճՌ. բառեր= ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՔԱՐՏԱ

ՎճՌ. բառեր= ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ

Բերված նկարի բացատրությունը այսպիսին է:

Հետևյալ բառերը *CDS, ISIS, համակարգի, աշխատանքը, մեթոդական, ծեռնարկ* ստացվել են վերնագիրը բառ առ բառ ինդեքսավորելուց (դաշտի ցուցիչ 3, տեխնիկա 4):

Իսկ այս արտահայտությունները (*Ձարգարյան Տիգրան*) (*Խաչատրյան Ֆաթմա*) ստացվել են շնորհիվ հեղինակի դաշտը ինդեքսավորման 0 մեխանիզմով մշակելուց:

Հետևյալ արտահայտությունները՝

ՎճՌ. բառեր= ԱՎՏՈՄԱՏԱՑՈՒՄ

ՎճՌ. բառեր= ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾ

ՎճՌ. բառեր= ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՔԱՐՏԱ

ՎճՌ. բառեր= ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ

ստացվել են շնորհիվ 39 ցուցիչ ունեցող դաշտի վրա (վճռորոշ բառեր) ինդեքսավորման 6 մեխանիզմի կիրառման շնորհիվ: Որպես դաշտի նկարագրիչ ընտրված է ՎճՌ. բառեր= արտահայտությունը: Ուշադրություն դարձրեք, որ ՎճՌ. բառեր= ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՔԱՐՏ արտահայտությունը լրիվ չի արտածվել: Համակարգը արտածում է առաջին 30 սիմվոլները:

Նույն 39 դաշտի վրա նորից կիրառվել է ինդեքսավորման 2-րդ մեխանիզմը, որի շնորհիվ ստացվել են

ԱՎՏՈՄԱՏԱՑՈՒՄ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾ

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՔԱՐՏԱՐԱՆՆԵՐ

ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ

փնտրովի բառերը:

Խորագրային նկարագրություն

843

Մ 21

Մաճկալյան Սամվել

Օրերիս հեռվում : (Բանաստեղծություններ) /Խմբ. Ֆրունզիկ
Կիրակոսյան; Նկ. Սիմոն Միլիտոնյան.- Եր.: Մեհյան, 1998.- 72 էջ:

84 37-5

84(3) Համսուն Զնյուք

Հ23 Սով:Վեպ/ Նորվեգերենից թարգմ. Արտաշես Յայլոյանը;
Խմբ.Լևոն Անանյան; Նկ. Գրիգոր Խաչատրյան.- Եր.: Ապոլոն, 1995.-
189 էջ:

84.4նո-44

ISBN 5-8079-1018-4

843 Խաչատրյան Հայկ

Խ 28 Հայոց հնօրյա զվարճախոսները /Խմբ. Արմեն
Մանուչարյան.- Երևան, Ամարաս, 1998.- 256 էջ:

8437

843 Գազանճյան Զուլալ

Գ 14 Բանաստեղծություններ/ Կազմ. և խմբ. Հրաչյա
Թամրազյան; Նկ. Գ. Մարիկյան.-Եր.:Նաիրի, 1996.-142 էջ:

8437-5

ISBN -5-550-00917-X

63.3 Հակոբյան Հ. Վ

Հ 18 Նորագույն պատմություն:(1918 թ. մինչև մեր օրերը):
ԱՄՆ,Մեծ Բրիտանիա,Ֆրանսիա,Գերմանիա,Իտալիա.- Եր.:Գլաձոր
կառավարման համալս., 1998.-230 էջ:

63.3(3)

85 Գրիգորյան Վ.,Տեր- Կարապետյան Հ.

Գ 38 Առաջին հայ դերասանուհիները.- Եր.:Հուլյս, 1993.-199 էջ,նկ.-
(Մատենագիտ. տողատակի ծանոթագր.)

ISBN 5-8079-0882-1

843 Քալանթարյան Վարդգես, Բաղդասարյան Մուշեղ
 Ք 14 Վտանգավոր գործուղում: [Վեպ] / Խմբ. Լ.Տ.Սարգսյան.-
 Եր.: Արևիկ, 1989.-428 էջ:

Գինը 120 դր.

8437-4

ISBN 5-8077-0335-9

74.3 Կովալենկո Ռ., Կոշելևա Լ., Մակարովա Ն.

Կ 76 Վստահության մեծ ուժը/ Ռուս. թարգմ. Շ.Ս.Բազինյան.-
 Եր.: Հայաստան, 1985.- 272 էջ, նկ.- (Ընտանեկան ընթերցանության
 գրադարան):

74.9+74.21

74.9 Կովալենկո Ռ. և ուրիշ.

Կ 76 Վստահությամբ մեծ ուժը/ Ռուս. թարգմ. Շ.Ս. Բազինյան.-
 Եր.: Հայաստան, 1985.- 272 էջ, նկ.- (Ընտանեկան ընթերցանության
 գրադարան):

Գինը 190 դր.

74.9+74.21

74.9 Կապուտիկյան Ս.Բ. և ուրիշ.

Կ 32 Իմ առաջին ընթերցարանը: Դասագիրք հանրակրթ.
 դպր. 1-ին դաս. համար/Ս.Բ. Կապուտիկյան, Ջ.Ջ. Գյուլամիրյան, Լ. Կ.
 Մարտիրոսյան; Նկ. Խ. Չիրուխչյան.- Եր.: Լույս, 1997.- 223 էջ, նկ; 25
 սմ.

74.26

ISBN 5-545-01193

Նկարագրություն վերնագրի տակ

84(3) Ճապոնական պոեզիա: (Հոբուներ, թանկաներ) /Թարգմ. և
 կազմ. Այդին Մորիկյան.- Եր.: Նաիրի, 1993.- 136 էջ:

Գինը 110 դր.

84.5 (ճապ.)

ISBN 5-550-00829

84Դ Չարենցի հետ: Հուշեր /Կազմ. և խմբ. Դավիթ Գասպարյան.-
228 Եր.: Նաիրի, 1997.-424 էջ:

84Դ7+83.3Դ

Գինը 80 դր.

ISBN 5-550-01028-3

գր.

84Դ Հայոց հին և միջնադարյան բանաստեղծության
Հ 38 քրեստոմատիա/ Կազմ. Ա. Մադոյան, Գ. Ամանյան.-
Եր.: Համալս. հրատ., 1979.- 683 էջ.- Բառացանկը էջ 657- 678:

Գինը 550 դր.

84Դ1 7

63.3(2Դ) Հայ ժողովրդի պատմության քրեստոմատիա :
Հ 38 Հնագույն ժամանակներից մինչև 19-րդ
դարի կեսերը:/ Կազմ. Պ. Հ. Հովհաննիսյան, Ա. Գ. Աբրահամյան
;խմբ. Գ. Խ. Սարգսյան, Լ. Ա. Խուրշուդյան.- Եր.: Համալս հրատ.,
1981.-994 էջ.- (Ժամանակագրություն թագավորների, հայ
մարզպանների և հայոց իշխանների մինչև մ.թ.ա. 19- րդ դարի
կեսերը):

63.3(2Դ)1

84ՀՍ Սփյուռքահայ գրականություն: Տարեգիրք/ Կազմ. և
Ս 85 առաջաբ. Ս. Թովչյան.- Եր.: Խորհրդ. գրող,
1989.- 384 էջ.- (Ընդգրկում է Մանուել Ադամյանի, Վազրիկ Բազիլի
բանաստեղծությունները, Ռաֆֆի Քեպապճյանի պատմվածքները և
Գրիգոր Պըլտյանի հոդվածները):

84ՀՍ

Գինը 280 դր.

ISBN 5-550-00230-2

84(0) Անտիկ միջնադարյան վերածննդի գրականություն: 1-ին
Ա 75 անտիկ գրականություն/ Կազմ. և առաջ.

Ա. Թովչյան; խմբ. և ծանոթագր. Ս. Կրկյաշարյան; Թարգմ. Հ.
Համբրոծումյան և ուրիշ.- Եր.: Արևիկ, 1990.- 768 էջ.-
(Համաշխարհային գրականություն պատանիների համար):

84(0)3+84 (0)4

Գինը 520 դր.

ISBN 5-8077-0250-6

84(3) Սելինջեր Ջ. Դ.

Ս 35 Տարեկանի արտում՝ անդունդի եզրին: Ծպեղները բարձր, ատաղձագործներ: Վիպակներ: Լավ է բռնվում ձկնիկ-բանանիկը: Մարդը, որ ծիծաղում էր: Դոմյե-Սմիթի երկնագույն շրջանը: Ոտիկ-Թաթիկ: Պատմվածքներ/Ոուս. թարգմ. Ամալյա Դուկասյան.- Եր.: Սովետ. գրող, 1978.- 376 էջ:

Գինը 270 դր.

84.7ԱՄՆ

84(3) Դյուրաս Մարգըրիտ

Դ 63 Հանգիստ կյանք: Հերոսիմա իմ սեր/ Ֆրանս.

թարգմ. Վարուժան Նալբանդյանը.- Եր.: Աննա և Միքայել, 1994.- 234 էջ:

Գինը 180 դր.

84.4Ֆր.

84(3) 20-րդ դարի արտասահմանյան դրամատուրգիա/
Ք 91 Կազմ. և ծանոթագրեց Սարգիս Փանոսյան.- Եր.: Համալս
իրատ., 1986.- 592 էջ:

Հեղ. ժ. Ժիրողու, Մ. Բեքեթի, ժ. Անույի, Է. Իոնեսկո, Ա. Կամյու, Է.
Օլբի, Ջ. Օսթրոմի

Կազմով: 580 դր.

84.7ԱՄՆ + 84.4Ֆր. + 84.4Մթ

84(3) Իոնեսկո Է.

Ի 48 Արքան մեռնում է: [Դրամաներ]/Առաջաբ. Վ.

Նալբանդյանի: Վերջաբ. հեղ.- Եր.: Ապոլոն, 1994.- 229 էջ: 20 սմ.- (20-
րդ դարի ֆրանսիական գրակ.)

Բովանդ. Էժեն Իոնեսկոն և նրա թատերգությունը (առաջաբ.):
Դասը: Ոնգեղջյուր: Արքան մեռնում է: Աթոռները:

ISBN 5-8079-0917

84(3) Ֆլորեր Գյուստավ

Ֆ 71 Տիկին Բովարի / Թարգմ. Վ. Միքայելյան: Սալամբո /

Թարգմ. Գ. Արեյան: Նովելներ / Թարգմ. Ա. Ալիքյան.- Եր.: Լույս, 1989.-
736 էջ:

Գինը 450 դր.

84.4Ֆր.

ISBN 5-545-00250

84(3) Դեֆո Դանիել

Դ 44 Ռոբինզոն Կրուզո/ Դ.Դեֆո.Ռոբինզոն Կրուզո/ Չարլզ
Դիկենս. Օլիվեր Թվիստի արկածները:

Վեպեր/ Ռուս. թարգմ. Հարություն Հարությունյան .-Եր.:
Արևիկ, 1988.-732 էջ.-(Համաշխ. գրական. պատանիների համար):

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Նկարագրություն մամուլից

Բեքմեզյան Հովհաննես

Կարծում եմ նաև անտեղյակության արդյունք է...//Ազգ.-1997.-18
փետր.

Ամիրյան Արմեն

Միշտ ժպտուն և բարձր տրամադրությամբ եթեր:[Հարցազրույց
ՀՀ հեռուստատես. հաղորդավար Ա.Ամիրյանի հետ /Գրի առավ
Ռ.Պապանյանը]/Հայք.-1997.-5 փետր. էջ 6:

Հայաստանի հանրապետության օրենքը հասարակական
կազմակերպությունների մասին/Հարկ. տեղեկատու.-1997.- Թիվ 13
.- էջ 1-3:

ՍԵՐԻԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

84Հ Ցեղին սիրտը: Արևմտահայ բանաստեղծություն /

8 33 Կազմ. ծանոթագր. և առաջաբանը

Վ.Գաբրիելյանի.- Եր.: Արևիկ, 1991.- 752 էջ.-(Համաշխարհ. գրակ.
պատանիների համար):

84Հ1-5

Գինը կազմով 330 դր.

ISBN 5-8077-0301-4

84(3) Մարտեն դյու Գար. Ռ.

Ս 39 Թիբոնները: Վեպ .- Եր.: Սովետ. գրող., 1984-1987.

Գ.1. /Ֆրանս թարգմ. Ա. Ալիքյան, Գր. Քեչիշյան. 1984 .

816 էջ. Կազմով 420 դր.

Գ. 2 / Ֆրանս. թարգմ. Ա. Ալիքյան. 1987. 968 էջ. Կազմով

530 դր.

84.4 Ֆր

84Դ Սեվակ Պարույր

Ս41 Երկեր: 3 հատորով/ Կազմ. Հ.Հ. Ֆելեքյան; Խմբ. Ա.Ս

Քիշոյան .- Եր.: Սովետ. Գրող., 1982- 1983.

Հ. 1 .Բանաստեղծական ընտրանի. 1982. 672 էջ. Կազմով

480 դր.

Հ. 2 . Պոեմներ .1983. 464 էջ. Կազմով 430 դր.

Հ. 3. Հրապարակախոսություն և քննադատություն. 1983.

592 էջ. Կազմով 580 դր.

84Դ7

Նորք*: Ամենամայա գրական-գեղարվեստական

հասարակական- քաղաքական հանդես.- Երևան, 1934-

Օրգան Հայաստանի գրողների միության /Գլխավոր խմբագիր Ռուբեն Հովսեփյան; խմբագրական կոլեգիա Ալաջաջան Ս., Խալափյան Զ., Խանգադյան Ս., Կապուտիկյան Ս., Մաթևոսյան Հ.

1967. 1-12

1968. 5-10

1980.1-12

Ծանոթություն.- Գրադարանում եղած մամուլի խժպանքները նկարագրվում են այս սկզբունքով:

Դաշտերի սահմանման աղյուսակի օրինակ

Ցուցիչ	Դաշտի անվանում	Երկ.	տիպ	Կրկ.	անջատիչներ
1	ՇԻՖՐ	50	X		
2	ՀԵՂԻՆԱԿ	130	X	R	abcd
3	ՎԵՐՆԱԳԻՐ	450	X		ab
4	ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ	290	X		abc
5	ՀՐԱՏԱՐԱԿՄԱՆ ՏԱՐԵԹԻՎ	50	X		ab
6	ՆԿԱՐԱԳՐԻՉՆԵՐ	130	X		abc
7	ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ	1010	X	R	
8	ԳԻՆ	50	X		
9	ISBN	50	X		
10	ՄԱՏԵՆԱԾԱՐ	290	X		ab
11	ԿՈՆԵԿՏԻՎ ՀԵՂԻՆԱԿ	370	X		abc
12	ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ	530	X		abcd
13	ՊԱՅՊԱՆՄԱՆ ՏԵՂ	130	X		
14	ԱՄՍԱԳԻՐ	450	X		abc
15	ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՐԹՅՈՒՆ	130	X		
16	ՆՅՈՒԹԻ ՏԵՍԱԿ	50	X		abcdef-ghij
22	ԱՅԼ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ	450	X	R	abc
91	ISSN	50	X		
33	ԽՄԲԱԳԻՐ	610	X		
34	ՀԱՏԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	450	X	R	
35	ISMN	50	X		
36	ՄԱՍՈՒԼԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄ	130	X		
37	ԲԱՅԱՅԱՅՏՈՒՄ	450	X		
38	ԳՈՒՅՔԱՅԱՍԱՐ	1010	X	R	
39	ՎԵՈՐՈՐԸ ԲԱՌԵՐ	1010	X	R	

Լեզվի շարահյուսության օրինակ

```

MFN(4)%MHL, (V38(4,2) | | )%MHL, IF P(V16^A) THEN
V1(2)%MHU, D2^B, (V2^A(2) | | ,MHL, V2^
B(2,2) | | ,V2^C+| , | ) , | | V2^D%IF P(V37) THEN
V3^A(4,2) , | : | V3^B(2,2)%V37(2,2) | / | , V
33(2,2) ELSE IF P(V3^B) THEN
V3^A(4,2) , | : | V3^B(2,2) | / | ELSE V3^A(4,2) | / | FI, IF P
(V22^B) THEN D2^B, (V2^A(2,2) | | , V2^B(2,2) |
| , V2^C(2,2)+| , | ) | , | , D22^B, (V22^A(2,2
) | | , V22^B(2,2) | | , V22^C(2,2)+| , | ) ELSE
D2^B, (V2^A(2,2) | | , V2^B(2,2) | | , V2^C(2,
2)+| , | ) FI, IF P(V2^B) THEN | : | V33(2,2) ELSE
V33(2,2) FI FI, | . - | V4^A(2,2) | : | , | . - | N4
^A, V4^B(2,2) | , | , IF P(V6^A) THEN MDL, V5^A(2,2) | . - |
ELSE V5^A(2,2) | . | FI, MHL, S(V6^
A, | , | V6^B, MDL, | , | V6^C) (2,2) , | . | N6^C, MHL, | -
( | V10^A(2,2) , | : | V10^B (2,2) | ) . | , | ) . | N1
0^B%V8(4,4)%MHL, (V34(4,2)/)%MHL, (V7(4,2)/
)%V13(2,2)%|ISBN |V9(2,2)%V39(2,2)FI #
IF P(V16^B) THEN
V1(2)%MHU, V11^C(2,4) | . | , MHL, V11^A(4,4) | : | , V11^B(4,4)
%V3^A(4
,2) , | . | V3^B(2,2) , IF P(V3^A) THEN | / | V11^B(2,2) | , |
ELSE V11^B(2,2) | , | FI, V11^A(2,
2) , | . - | V4^A(2,2) | , | , | . - | N4^A, MDL, V4^B(2,2) | , | , IF
P(V6^A) THEN MHL, V5^A(2,2) , | , | V
6^A(2,2) , | , | V6^B(2,2) ELSE MDL, V5(2,2)
FI, MDL, | , | V6^C(2,2) , | . | N6^C, MHL, | - ( | V10^A
, | : | V10^B | ) . | , | ) . | N10^B%V8(4,4)%MHL, (V7(4,2)/
)%V13(2,2)%|ISBN |V9(2,2)%V39(2,2)
FI #
IF P(V16^C) THEN
V1(2)%MHU, V12^A(2,4) , MHL, | ( | V12^C(4,4)
| : | , V12^B(4,4) , | : |
V12^D(4,4) | ) | %V3^A(4,2) , | : | V3^B(2,2) | /

```

```

|V13^G(2,2)|, V13^B(2,2)|, V13^A(2,2), |.-
| V4^A(2,2)|:|, |.-
|N4^A, V4^B(2,2)|, |, MDL, V5^A(2,2)%MHL, V6^A(4,4), |: |V6^B(4,4), MD
L, |: |V6^C(4,4), |. |N6^C, MHL, |-
(|V10^A, |: |V10^B|)|. |, |). |N10^B%V8(4,4)%MHL, (V7(4,2)
/)%V13(2,2)%|ISBN |V9(2,2)%V39(2,2) FI #
    IF P(V16^D) THEN
V1(2)%MHU, V14^A(4,2)|. |, MDL, V14^B(2,4), |-
|V14^C(2,2), | |N14
^C, |-|V4^A(2,2)|, |, |-
|N4^A, V4^B(2,2)|, |, MDL, V5^A(2,2)%MHL, V6^A(2,2), |: |V6^B(2,2)
, MDL, |: |V6^C(2,2), |. |N6^C, MDL, V15(2,2)%V8(4,4)%MHL, (V7(4,2)/
)%D34, (V34(4,4)/)%V1
3(2,2)%|ISSN |V91(2,2)%V39(2,2) FI #
    IF P(V16^E) THEN
V1(2)%MHL, V11^A(2,2)|. |, V11^B(2,2)|:|, V3^A(2,2), V3^B(2,2)
%V
4^B(2,2), |.-
|V4^A(2,2), |, |V4^C(2,2), |, |V5^A(2,2), |, |V6^A(2,2), |, |
V6^C(2,2)%V8(4,4)%MHL, (V7(4,2)/)%V13(2,2)%|ISBN
|V9(2,2)%V39(2,2) FI #
    IF P(V16^F) THEN V1(2)%MHL, D2^B, (V2^A(2)|
|, MHL, V2^B(2,2)| |, V2^C(2,2)+|, |),
| |V2^D %V3^A(4,2), |: |V3^B(4,2), |.-
|V4^A(4,2), |: |V4^B(4,2), |, |V5^A(4,2), |.-|V6^A
(2,2), |
|, |V6^B(2,2), |, |V6^C(2,2)%V8(4,4)%MHL, (V7(4,2)/
)%V13(2,2)%|ISBN |V9(2,2)%
V39(2,2) FI #
    IF P(V16^G) THEN V1(2)%MHL, D2^B, (V2^A(2)|
|, MHL, V2^B(2,2)| |, V2^C(2,2)+|, |),
| |V2^D%IF P(V33) THEN
V3^A(4,2), |: |V3^B(2,2)|. |, |, |V33(2,2) ELSE
V3^A(4,2), |:
|V3^B(2,2)|. |, |. |N3^B FI, |//|V36(2,2), |.-
|V5^A(2,2), |.-|V5^B(2,2), |.-| V14^C(2,2
), |.-
|V6^A(2,2), |, |V6^B(2,2), |, |V6^C(2,2), |. (|V10^A(2,2), |: |V10^B(2,2)|)|, |)|N10
^B%V8(4,4)%MHL, (V7(4,2)/)%V13(2,2)/|ISBN |
V9(2,2)%V39(2,2) FI #

```



```

      IF P(V16^H) THEN V1(2)%MHL,D2^B,(V2^A(2)|
|,MHL,V2^B(2,2)| |,V2^C(2,2)+|, |),
|
|V2^D%V3^A(4,2),|:|V3^B(2,2)|.|.|.|N3^B,V4^A(2),|.|
V4^B(2),|,|V5^A(2),|.-|V6^
A(2),|,|V6^B(2),|,|V6^C(2)%V8(4,4)%MHL,(V7(4,2)/
)%V13(2,2)%|ISBN |V9(2,2)%V39(2,
2) FI#

```

```

      IF P(V16^I) THEN V1(2)%MHL,D2^B,(V2^A(2)|
|,V2^B(2,2)| |,V2^C(2,2)+|, |),| |V
2^D%V3^A(4,2),|:|V3^B(2,2),|/|V33(2,2),|.-|
V4^A(2,2)|:|,|.-| N4^A,V4^B(2,2)|,|,
IF P(V6^A) THEN MDL,V5^A(2,2)|.-| ELSE V5^A(2,2)|.|
FI,MHL,V6^A(2,2),|,|V6^B(2,2
),MDL,|,|V6^C(2,2)|Նոտա |,|Նոտա |N6^C,MHL,|-
|V10^A(2,2),|:|V10^B(2,2)|).|,|).|N
10^B%V8(4,4)%V8(4,4)%MHL,(V7(4,2)/)%V13(2,2)%|ISBN
|V9(2,2)%V39(2,2)FI #

```

```

      IF P(V16^J) THEN V1(2)%MHL,D2^B,(V2^A(2)|
|,V2^B(2,2)| |,V2^C(2,2)+|, |),| |V
2^D%IF P(V3^B) THEN V3^A(4,2),|:|V3^B(2,2)|.| ELSE
V3^A(4,2)|.| FI,V33(2,2)|.|,V
6^C(2,2)%D34,(V34(4,2)/)%V8(4,4)%V7(4,2)/
)%V13(2,2)%|ISMN |V9(2,2)%V39(2,2) FI#

```

Տվյալների շտեմարանների անվանափոխում

Գործնական աշխատանքի ժամանակ երբեմն անհրաժեշտություն է ծագում անվանափոխելու արդեն ստեղծած շտեմարանը: Եթե այն իրականացվի MS-DOS-ի REN հրամանի օգնությամբ (կամ նման մեկ այլ հրամանով), ապա անվանափոխումը կկատարվի, սակայն տվյալների շտեմարանը կդառնա անաշխատունակ: Պատճառը կայանում է նրանում, որ անվանափոխելով շտեմարանը, աշխատանքային որոշ թերթեր պահպանում են իրենց հին անունները: Ուստի և REN հրամանով փոխելով շտեմարանի անվանումը, այնուհետև անհրաժեշտ է որևէ մեկ խմբագրիչով բացել xxx.FDT շտեմարանը (որտեղ xxx աշխատանքային շտեմարանի անունն է, օր.՝ armavi): Առաջին երեք տողերում կարտածվի հետևյալը՝

W:armavi

F:armavi

S:armavi

որտեղ W - աշխատանքային թերթն է, F - արտածման ֆորմատը,

S - դաշտերի ընտրման աղյուսակը:

Եթե նոր շտեմարանի անունն է TTT, ապա W: F: S: սիմվոլներից հետո armavi պետք է փոխել TTT-ով: Քանի որ armavi-ն վեց տառ է իսկ TTT ընդամենը երեք, ապա լրացնելով TTT անհրաժեշտ է ավելացնել ևս երեք բացարկի նշան: Այսպիսով կունենանք

W:TTT

F:TTT

S:TTT

Տվյալների մուտքագրման ընթացքում կիրառվող կանոնները

Բացարկի նշան -	Սա իր իմաստով համարժեք է մնացած բոլոր նշաններին: Այդ իսկ պատճառով ուշադիր եղեք և ավելորդ բացարկի նշաններով չծանրաբեռնեք դաշտերը:
&	Օգտագործվում է կրկնվող դաշտերում գրառումները իրարից բաժանելու համար: & նշանից աջ և ծախս բացարկի նշաններ չպետք է լինեն:
^	Հանդիսանում է ենթադաշտը բնութագրող նշան, որին անպայման պետք է հետևի ենթադաշտի տառը: ^ նշանից առաջ բացարկի նշան չպետք է լինի: Բացարկի նշան չպետք է լինի նաև ենթադաշտի նշանի և ենթադաշտի արժեքի միջև: Օրինակ ^ԱՍիմոնյան^Եվրեժ^Սահակի
Կտրել- վերարտադրել	Եթե անհրաժեշտ է տեքստը մեկ դաշտից կամ գրառումից տեղափոխել մեկ այլ դաշտ կամ գրառում, ապա կուրսորը դրեք այն տողի սկզբում, որտեղից ցանկանում եք հիշել և սեղմեք F3 ստեղծ, այնուհետև կուրսորը տեղափոխեք հիշվող տեքստի վերջը և սեղմեք F4: Տեղափոխեք կուրսորը այն դաշտ, որտեղ ցանկանում եք վերարտադրել ինֆորմացիան և սեղմեք F5:
Enter	Այն դեպքում երբ դաշտը պարունակում է մեկից ավել տողեր, նոր տողին անցնելու համար պետք է օգտագործել Enter ստեղծ: Այն ձեզ կտեղափոխի նոր դաշտ: Անհրաժեշտ տեքստը պարզապես մուտք արեք, առանց ուշադրություն դարձնելու, թե նա ինչպես է դիտվում պաստառի վրա: Նախորդ դաշտ վերադառնալու համար սեղմեք TAB ստեղծ:
Ins	Գրառումները խմբագրելիս, սեղմելով Ins ստեղծ կարելի է անցնել տեքստի "ներդրման" ռեժիմից "տառը տառի վրա գրելու" ռեժիմ:
Del	Տեքստը կարելի է ջնջել երեք եղանակով: Անընդհատ

սեղմելով Del կիրականացվի սիմվոլ առ սիմվոլ ջնջում:
Եթե անհրաժեշտ է ջնջել տեքստի մի ամբողջական
կտոր, ապա կուրսորը դրեք ջնջվող տողի սկզբում և
սեղմեք F6 ստեղծ՝ տեքստը կուրսորից մինչև տողի
վերջ կջնջվի: Եթե անհրաժեշտ է ջնջել ամբողջ դաշտը,
ապա սեղմեք F2 ստեղծ: Տեքստը կանհետանա և
կուրսորը կտեղաշարժվի նոր դաշտ:

C.

Գրառումների
իջացում

Եթե խմբագրելու ընթացքում, որոշել եք չհիշել արված
ուղղումները, ապա պարզապես սեղմեք C ստեղծ:

Գրառումները հեռացնելու համար անհրաժեշտ է
մտնել խմբագրման գործընթաց: Այնուհետև
անհրաժեշտ է ընտրել պահանջվող գրառումը և սեղմել
D ստեղծ: Գրառումը տրամաբանորեն ջնջվում է: Այն
կարելի է հետ վերականգնել սեղմելով R ստեղծ: Եթե
սեղմեք N ստեղծ ապա ջնջված գրառումը կբացվի
մուտքագրման համար, սակայն արդեն դատարկ
դաշտերով:

F1

Աշխատանքի ընթացքում սեղմելով F1 (օգնություն)
ստեղծ, համակարգը կհուշի թե ինչ է անհրաժեշտ
անել:

Համակարգում օգտագործվող շտեմարանների
անունները

DATA ենթագրադարան

XXX.MST	Հիմնական շտեմարան, որտեղ կուտակվում են բոլոր գրառումները
XXX.FDT	Դաշտերի նկարագրման աղյուսակ
XXX.FST	Դաշտերի ընտրման աղյուսակ
XXX.PFT	Լեզվի շարահյուսության նկարագրություն
XXX.XRF	Արխիվացման ֆայլի կապերի աղյուսակ հիմնական ֆայլի հետ

SYS ենթագրադարան

ISISAC.TAB	Բոլոր այբբենական սիմվոլների ASCII արժեքներն են: Օգտագործվում է CDS/ISIS համակարգի կողմից ամեն անգամ, հասկանալու համար թե տվյալ սիմվոլը այբբենական է թե ոչ:
ISISUC.TAB	Տեքստային աղյուսակ է, որը համակարգը օգտագործում է փոքրատառերը մեծատառ դարձնելու համար (mru, mhu, mdu ֆորմատների օգտագործման ընթացքում):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	1
Ծանոթություն CDS/ISIS համակարգի հետ	5
1. D-ISISDEF - Բանկի սահմանում և մոդիֆիկացիա	7
2. Տվյալներ մուտք	13
3 S - ISISRET - Ինֆորմացիայի փնտրում	15
4. I - ISISINV - Ինվերտ տվյալների վարում	24
5. M - ISISXCH - փաստաթղթերի վարում	25
6. P - Տպագրում	28
Բառարանային տերմինների կառուցման հնարավորությունները CDS/ISIS համակարգում	30
Հավելված 1- Նկարագրություններ	34
Հավելված 2 - Դաշտերի սահմանման աղյուսակի օրինակ	40
Հավելված 3 - Լեզվի շարահյուսության օրինակ	41
Հավելված 4 - Տվյալների շտեմարանների անվանափոխում	44
Հավելված 5 - Տվյալների մուտքագրման ընթացքում կիրառվող օրենքներ	45
Հավելված 6 - Համակարգում օգտագործվող շտեմարանների անունները	47

